

ALŠOVY POHÁDKY

ALŠOVY POKÁDKY

S TEXTEM
V ŘÍHY

DĚDICTVÍ KOMENSKÉHO

PRAHA

POSELSTVÍ
KNIHOVNA PRO MLÁDEŽ
Řada A (Z domova)

Řídí Jaroslav Paur

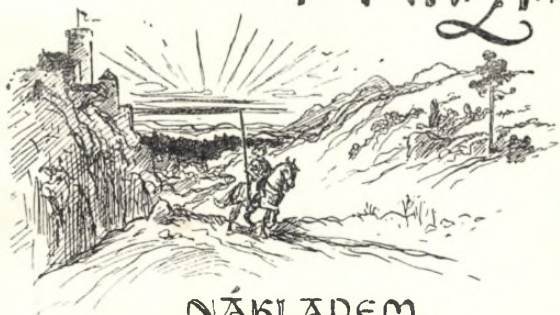
12. kniha

Václav Říha:

ALŠOVY POHÁDKY

ALSOVY POKRADKY

S TEXTEM
V ŘÍHY

NÁKLADEM
DĚDICTVÍ KOMENSKÉHO

 PRAHA

ČAŤOŠ
ZVÍŘÁTKA
A PETROVŠTÍ.
JAN.
KIDOLJED.
O VĚRNÉM
KONÍROVI.
HASTRMAN.

TÁTOŠ

Byl kdysi sedlák s třemi syny, měl širé louky, na těch lukách rostla hedvábná tráva, na tu travu někdo v noci chodil. Tak ten nejstarší syn si vzal uzeniny, natočil do džbánu černého vína, šel hlídat. Sedl uprostřed těch luk ke studánce pod jabloní, jí, pije, hlídá. Přijde lištička, starostlivá samička, prosí hladnýma očima o kousek pro svá mláďata. Hodil po ní kamenem, liška utekla, dopil, usnul, ráno luka rozválená, tráva popasená. Na druhou noc hlídal prostřední, zas tak. Sedí, jí maso, pije víno, přijde liška, hodil po ní kamenem, dopil, usnul, ráno luka rozválená, tráva popasená. Na třetí noc musil hlídat nejmladší. Ale ti tři bratři byli tací, ti dva trefní, na všech muzikách bývali, po pansku si chodili, nejmladší Jan držel se na poli, poklízal na dvoře, večer ležel za pecí. Smáli se mu, hnali ho, ať leze s pece, jde se vyspat na luka. Šel, sedl u studánky pod jabloní, hryže chleba, z dlaně vodou zapíjí. Přijde lištička, starostlivá samička, prosí hladnýma očima o kousek pro svá mláďata. Dal jí co měl a liška promluvila lidským hlasem:

»Dobrý synu, dobrý skutek dobrým požiješ. O půlnoci přijde tátoš, stane pod jabloní, skoč na něho, vyříd' mu mé pozdravení.« Liška odběhla, Jan vylezl do jabloně, čeká. Měsíc svítí, vítr šumí travou, o půlnoci z doubraviny letí bílý tátoš, přiletí pod jabloň,

oheň mu z nozder srší, z očí jiskry prší. Jan na něho skočil, chytil se hřívky, vyřídil liščí pozdravení. Tátoš vyletěl, ztichl, pravil lidským hlasem:

»Milý Jane, liščí pane, dnes mne domů pust. Jak na mne zahvízdáš, jménem mne zavoláš, co poručíš, to se stane.« Jan ho pustil, lehl pod jabloň; ráno jej jdou budit, tráva svěží, jen se rosou blýská, Jan spí, o ničem neví.

Ale v té zemi byl král, měl tři dcery na vydaj. Dal postavit vysokou pavlač, ze skla, ze zlata, z drahého kamení, na pavlač posadil nejstarší princeznu, v ruce držela zlaté jablíčko. Kdo k ní na koni doskočí, jablíčko vezme, dostane ji za ženu. Ten nejstarší bratr hned se strožil na cestu, poručil Janovi koně vyčesat, řemení vyleštit, nové šaty vyklepat, boty vycídit. Ráno vyjel na námluvy, Jan šel kosit trávu. Přejde pod jabloň, tam sedí lištička, starostlivá samička, a praví lidským hlasem: »Na zámek pojedíš, jablíčko dostaneš, ale darů nedávej.« Jan zahvízdal, jménem zavolal, tátoš přiletěl, stříbrem přistrojený, stříbrem okovaný, na sedle šavli a bílé šaty. Jan se oblékl u studánky, připjal šavli, vyjel jako princ, jen letěl, bratra předejel, celého blátem zastříkal. V zámku plno panstva, v oknech král s královnou a se vším dvořanstvem, princové skáčí, nikdo ani pod pavlač neskočí. Tátoš letí, země duní, jiskry srší, vletí na pavlač, stane jako vřetý. Jan uchytil jablíčko, podíval se po nejmladší princezně, seděla v okně s maminkou, zmizel jako plamen. Než se princezna vzpamatovala, stál už Jan v rezných gatích po pás v trávě a kosil. Na večer přijede nejstarší bratr celý zabláčený, vypravuje divy o tom cizím princí, jaký je zlý, nakonec o zlatém jablíčku. Jan sáhne do kapsy: »Hle, a já cosi našel.« Hned mu jablíčko sebrali, ten nejstarší vyjel na druhý den nastrojený do zámku, té nejstarší princezně se zdál být včera hezčí, ale co dělat, pěkně byl oblečený, jablíčko přinesl, — svatbu vystrojili.

Tak po druhé prostřední princeznu posadili na pavlač, v ruce držela zlatý prstének, kdo k ní na koni doskočí, prstének vezme,

dostane ji za ženu. Ten prostřední bratr hned se strožil na cestu, poručil Janovi koně vyčesat, řemení vyleštit, nové šaty vyklepat, boty vycídit. Ráno vyjel na námluvy. Jan šel kosit trávu. Přejde pod jabloň, tam sedí lištička, starostlivá samička, praví lidským hlasem: »Na zámek pojedíš, prstének dostaneš, ale darů nedávej.« Jan zahvízdal, jménem zavolal, tátoš přiletěl, zlatem přistrojený, zlatem okovaný, na sedle šavli a červené šaty. Jan se oblékl u studánky, připjal šavli, vyjel jako princ, jen letěl, bratra předejel, celého blátem zastříkal. A zas země duní, jiskry srší, tátoš vletí na pavlač, stane jako vřtátý. Jan uchytil prstének, podíval se po nejmladší princezně, seděla v okně s maminkou, zmizel jako plamen. Než se princezna vzpamatovala, stál už Jan v rezných gatích po pás v trávě a kosil. Na večer přijede prostřední bratr celý zabláčený, vypravuje divy o tom cizím princí, jaký je zlý, nakonec o zlatém prsténku. Jan sáhne do kapsy: »Hle, a já cosi našel!« Hned mu prstének sebrali, ten prostřední vyjel na druhý den nastrojený do zámku, té prostřední princezně se zdál být včera hezčí, ale co dělat, pěkně byl oblečený, prstének přinesl — svatbu vystrojili.

Tak konečně nejmladší princeznu posadili na pavlač, v ruce měla šáteček bíle vyšívaný. Ale ta byla nejkrásnější. Těšila se, že po dvakrát se na ni díval ten rytíř s modrýma očima, ale bála se, přijde-li po třetí, o ni závodit. Přijel, rytíř v černém šatě, bílý kůň diamanty jen svítí, vlétne na pavlač, stane jako vřtátý.

Dívali se na sebe, princezně až srdce usedalo. Podala Janovi svůj šáteček, Jan chtěl poděkovat, vzít ji za ruku, ale tátoš se nezdržel, vyletěl, zmizel jako plamen. Čekali rytíře na druhý den — nepřišel. Princezna plakala, sestry se smály, král poslal zetě, hledat ženicha a šáteček. Jeli po všech velmožích a princích, po všech knížatech, hrabatech a rytířích, šátečku nebylo. Celou zemi sjezdili, po domácích lukách se vraceli domů. U studánky pod jabloní spí ve stínu Jan, má obličej bílým šátečkem přikrytý. Bratřím to bylo velice k smíchu, hned Jana zbudili, vzali ho s sebou na zámek, tak

jak byl v režných gatích a v konopné košili, přivedli ho princezně, ale nehlásili se k němu. Král ho chtěl hned oběsit, že šáteček ukradl. Jan mlčel, podíval se po princezně modrýma očima, princezna pověděla, že je ženich pravý, že chce jeho ženou být. Nezbylo, než jich seždat, ale král byl zlý, hned po sdavce jich kázal vyhnat, ani jich vidět nechtěl. Šli spolu po dvoře ze zámku, princezny a bratři stáli v oknech, smáli se, ale oni se vedli za ruce, šli k otci, byl už staříčkový, neměl, kdo by mu opatřil hospodářství, zůstali u něho robotovat.

Po čase se král dověděl, že daleko v horách, vysoko pod oblaky, roste měděná sosna, větve stříbrné, zlaté jehličí. Ta nejstarší princezna velice chtěla takovou sosnu mít, ale její muž nechtěl ani slyšet. Tak král se dozlobil, hned poručil zetům přinést sazenici, a když nepřinesou, — o krk kratší. Zetové jeli smutní, ani nepomyslili najít vzácnou sosnu, dojeli si k otci požalovat. Jan poslouchal jejich nářek sedě se ženou u pece na lavici, na druhý den ráno došel pod jabloň, na tátoše zahvízdal, jménem ho zavolal, se všim se mu svěčil. Tátoš řekl: »To je lehká věc.« Vyletěl s ním do hor pod oblaky, kde ze sněhu roste měděná sosna, stříbrné větve, zlaté jehličí. Jan uťal větev šavlí, vrátil se k jabloni. Žena nese mu oběd, co vidí, rytíř na koni letí po obloze, v ruce zlatou větev. Ale než došla, stál už Jan v gatích po pás v trávě a kosil otavu. Dal jí větev, pověsit na pec, mouchy odhánět. Janovi bratři, jak uviděli zlatou větev, hned ji uchytili, ani neřekli švagrové: Zaplať Pánbůh, odjeli vesele zpátky do zámku, vyprávěli divy o své cestě do hor pod oblaky.

Větev zasadili v královské zahradě, přes noc vyrostla vysoká měděná sosna, větve stříbrné, zlaté jehličí, zpod oblak přiletěli duhová ptáci, posedali po větvích, zpívali líbeznými hlasy o blažené říši věčného sněhu.

Tak zas po čase král se dověděl, že daleko v horách vysoko pod oblaky, skáče kozel kozorožec, má zlaté rohy a bílé vousy na bradě. Ta prostřední princezna velice chtěla takového kozorožce mít, ale její muž nechtěl ani slyšet. Tak král se dozlobil, hned poručil zetům

přivést kozorožce, a když nepřivedou — o krk kratší. Zetové jeli smutní, ani nepomyslili chytit vzácného kozorožce, dojeli si k otci požalovat. Jan poslouchal jejich nářek sedě se ženou u pece na lavici, na druhý den ráno došel pod jabloň, na tátoše zahvízdal, jménem ho zavolal, se vším se mu svěřil. Tátoš řekl: »To je těžká věc« — tak zavolali lišku na pomoc. Tátoš letí s Janem, liška sedí koni v zlaté hřívě, ukazuje cestu. Vyletěli do hor pod oblaky, kde v modrém ledu běhá kozel kozorožec se zlatými rohy a s bílými vousy na bradě. Liška ho nahnala, Tátoš uhonil, Jan chytil. Svázali ho do kozelce, vrátili se k jabloni. Žena nese Janovi oběd, co vidí, rytíř na koni letí po obloze, na koni liška hlídá kozorožce se zlatými rohy. Ale než došla, stál už Jan v gatích po pás v trávě a kosil otavu. Dal jí kozorožce, zavřít ho do chlíva. Janovi bratři, jak uviděli kozorožce, hned ho uchytili, ani neřekli švagrové: Zaplať Pánbůh, odjeli vesele zpátky do zámku, vyprávěli divy o své cestě do hor pod oblaky.

Kozorožce pustili do královské zahrady, kde rostla měděná sosna, na druhý den běhali po zahradě stříbrné lišky, bílí zajíci, hnědí kamzíci, provázeli kozorožce se zlatými rohy.

Ale přišly zlé časy, nepřítel, král musil postavit vojsko do pole. Zetové se kasali na pěkných koních, zlatem se třpytili, ale Janovi otec nechťel dát než starou kobyly a rezavý palaš. Když dojel, všichni se mu smáli, brzy jej kdesi v úvoze ztratili. Vrátil se k jabloni, tam zastal lištičku, starostlivou samičku, pravila mu lidským hlasem: »Tátoše zavolaš, na vojnu pojeděš, vítězství dobudeš, potom šťastný budeš.« Tak jel, jen letěl nad horami, dolinami, nad lesy a nad vodami, tam se bijí, až prach stoupá k nebi, s králem je zle, zetové už sedí v roští strachem přikrčení. Tátoš po nich řal kopytem, po hřbetě je poznamenal, a pak se s Janem dali do boje. Jan všechno sesekal, a co nesekal, kůň kopyty dobil; král plakal radostí, děkoval rytíři, uviděl, že na čele krvácí, dal mu svůj šátek, ránu zavázat. Rytíř pěkně poděkoval, ale byl pryč dřív, než si kdo

vzpomněl. Tak jeli domů, bratři vykládali, jaké divy vykonali, ale bolestí hřbet krčili.

Jan se vrátil ke studánce, vymyl čelo, tátošovi, lištičce poděkoval, odění odevzdal, lištička povídá: »Buď zdrav, dobrý synu, nás už nepotřebuješ, sám sebou šťastný budeš.« Tak se rozloučili, lištička s tátošem se vrátili domů do hor pod oblaky, Jan došel domů, žena ho přivítala, čelo královým šátkem zavázala, sedli si na slunéčko před chalupou, Jan jí dal hlavu do klína, byl unaven, usnul. Vojsko jede kolem, král, zeťové se zlobí: »Hleďme Jana, my z boje do boje, a Jan doma, ženě v klíně leží.« Král se hněval, pojel k němu, vidí hlavu zavázanou, na šátku svůj vlastní erb královský. Ale bratři se smějí: »Kde sis, Jene, rozbil hlavu?« Jan vstal, odpovídá: »Tam, kde vás můj kůň po hřbetech znamenal.« Tak král poznal, kdo je jeho rytíř pravý, oba zeťové hned i s princeznami marš do chalupy, otci robotovat, a Jan se svou ženuškou jeli do zámku, podědit království.

ZVÍŘÁTKA A PETROVŠTÍ.

Byl jednou chudák vdovec, měl malou holčičku, Zdeničku. Bývali v chaloupce se zahrádkou, sázeli si brambory na políčku za humny, v létě sbírali klestí, paběrkovali po polích, v zimě seděl tatínek za stavem, Zdenička pletla koše. Ale po dva roky se neurodilo, práce nebylo, nebylo odkud vzít na živobytí, čím zaplatit dáňku, až přišli páni od úřadu, dali vybubnovat, nazítří se bude prodávat chalupa, zahrádka, pole, domácí zvířata, všecko.

Tak tatínek seděl na večer ve světnici smutný, hlavu v dlaních, Zdenička plakala, šla se rozloučit se svými zvířátky, jim si požalovat.

Ovečce uvázala na krk červenou pentličku, mosaznou rolničku, kačence, paní Linduše, nalila do korýtka vody a nasypala sekaných kopřiv s brambory, kohoutovi Kokrháči zasypala zrní, trojbarevnému Mackovi ulila mlíčka od své večeře na misku, podívala se i do chlívka, kde bydlil kozel Nebojsa, dala mu tam čerstvé lupení a pak si sedla u Voříškovy boudy, hladila ho po krku, odváděla, litovala, jakého pána dostane na druhý den, hovořila s ním, až slunce zapadlo, bylo potřebí podat večeři.

Voříšek, chytrý pes, oběhl stavení, očuchal vrátka, zaštěkl na vrabce v bezinkovém roští, pak zdvihl petlici u kozího chlívka a zavolal také Macka na dvůr — na poradu. Když se všichni sešli,

pověděl jim, co slyšel, co je očekává. Ovečka litovala, že jí nebude nikdo dávat sůl lízat, kačenka se starala, nedá-li nový hospodář louže na dvorečku vysušit, Macek zas měl starost, kdo ho bude na klíně chovat, dávat mu máčenou žemli k svačině, tak každý se o cosi bál, jen kozel, — odjakživa byl rebelant — prohlásil, že on proti takovému prodávání protestuje, že bude líp sebrat se a jít do světa, a hned si také sebral chlupatou deku do řemenů zabalenou, udělal si ranec na cestu. Voříškovi bylo líto, že nikdo hospodáře a Zdeničky nevzpomíná, vyčítal jim, že nejsou vděční, ale nakonec také prohlásil, než novému pánu sloužit, to že raději půjde pryč. Tak se všichni přichystali na cestu, kačenka si vzala mošničku, ještě po babičce, a Voříšek svázal do uzlíku všechny kosti, co měl u boudy zahrabané, naschráněné pro kmotra příhodu, a než se docela setmělo, už byli na cestě do lesa.

*

Voříšek na předku hledal cestu, kozel poskakoval bujností, škubal listí, ovečka cinkala zvonečkem, pásala se v trávě, kocour se plížil mlázím, číhal po ptácích, kohout s kačenkou jim měli co stačit.

Ale spustil se déšť, liják, bouřka, Voříšek ztratil cestu, nevěděli kudy kam. Tak kozel povídá:

»Kokrháči, vyleť na strom, podívej se, kde hoří světýlko.« Kohout vyletěl, rozhlížel se mýtinami, lesy, hvozdy, dolinami, najednou zakokrhál — uviděl světýlko. Sletěl v tu stranu a hned se všichni dali tou cestou, hledat nocleh.

Dojdou puštatiny, tam stojí chaloupka, z okénka hoří světlo do tmy. Radili se, co a jak, až se uradili, že kozel Nebojsa je udatný, dosáhne do okna, ať se jde tedy podívat, co to tam je zač. Kozel se sebral a šel, už neposkakoval, ale přece došel, zdvihl se na zadní nohy, hleděl do světnice. Co vidí, loupežníci tam sedí — Petrovští. Na stole hromady zlatých peněz, kolem stolu jeden větší raubčík než druhý, kouří a pijí, křičí, až ten v čepici s ušima třískl pěstí do stolu a povídá:

»Ať mě v té ráně čert vezme, není-li to zlodějské dělení.« Kozel se lekl, jak muž třískl do stolu, trkl do okna, až se sklo rozsypalo, a do jizby hledí chlupatá tvář, dlouhá brada, tlusté pysky, vykulené oči a dva rohy — ďábel hotový. Loupežníci ani nečekali, až přijde pro ně do světnice, ztratili se ve tmě jako pára. Kozel se zprvu schoval, ale když viděl, chalupa prázdná, nic se nehýbe, šel, oznámil, že je bydlo dobré, možná přenocovat.

Tak šli dovnitř, každý se usadil, jak se mu hodilo. Ovečka si lehla hned u dveří, kačenka vlezla do ošatky vedle peci, Voříšek se svinul pod lavici, kohout si vylétl na hambalky, seděl tam jako na hřadě, kozel zalezl pod stůl a Macek si lehl rovnou na stůl na pytlíky zlatých peněz.

Tak byli všichni dobře uloženi, před bouřkou schováni, ale milí raubčíci klepali venku zuby, záblo je a měli strach, co se děje. Konečně se všichni zas našli v Staré rokli, rozkřesali oheň, uvažovali, co to mohlo jen být, co je mohlo vyděsit. Zdálo se jim to být přece jen podivná věc, kde by se vzal dnes čert na světě, tak se ustanovili, že se Honza má sebrat, vrátit se k chalupě, vyzpytovat, co se tam děje. Honza srdnatý nebyl, ale odjakživa byl ke všemu svolný, natáhl si pytel přes hlavu a šel. Přijde k chalupě, déšť jen crčí po střeše a vítr tluč okenicemi, ale v chalupě tma a ticho. Tak si pomyslí: to je dobrá věc, stáhl pytel s hlavy, vzal opatrně za petlici a šel dovnitř. Ale jen za ním vrzly dveře, bylo zle, takový rámus nastal, až mu sluch přecházel.

Ovečka, jak na ni po tmě šlápl, zabečela:

Bé, bé, bé,
kdosi tady je!

Kačena, jak to zaslechla, v ošatce spustila:

Kač, kač, kač,
co je to jen zač?

Honza skočil do světnice, ale kohout se vzbudil, zatřepal křídly a sletěl s hambalků zrovna Honzovi do vlasů, zakokrhal:

Kykykyryhý,
zloděj, to se ví!

Voříšek také byl hned vzhůru, zaštekál:

Hafy, hafy, haf,
podej mi ho, raf,

a už držel Honzu za lýtko, až Honza vykřikl, padl rukama na stůl, rovnou Mackovi do kožichu. Macek vyvřískl, zatal mu všechny čtyři pazoury do tváře, kozel zpod stola strašně zamečel, strachy vyletěl ven a nabral milého Honzu na rohy a tak jím před chalupou udeřil, až v něm kosti chrastily, skákal po něm jako divý. Honza se chudák sotva doškrábal do Staré rokle, a když tam došel, všichni se poděsili, jak byl roztrhaný, rozdrápaný, zkrvavený. Dali mu kořalky, prosili ho, aby jim pověděl, jaký čert to tam na chalupě řádí. Ale Honza se poškrabal po hlavě, povídal:

»Bratří milí, ach, což čert, o toho by nebylo, ale kde by — celý soud se nám tam nasadil — a jaký! Do nejdelší smrti jsem neviděl takového velkomožného pana soudce, a co jsem už soudů pochodil, a šatlav poznal. Jak ten to má spořádané a jak ten všechno hned rozsoudit umí — a nic zavírat, všechno hned hotově vyplatit, bez řečí! Však to vidíte na mně, co vás tam čeká, já už svůj díl dostal.

Když jsem došel, všudy ticho, vejdu slušně do dveří, ale tam už sedí portýr v chlupatém kožiše, hlásí mocným hlasem: „Kdosi tady je!“ Ani se neohlídneš, už je tu písař, má brků jako pták v křídlech, ptá se, co jsi zač. Ale ještě jsem ani nedal pozdravení, už tam stál husar, ostruhy na nohách, v zadu šavli, furážku na hlavě, křikne: „Zloděj, to se ví“, a chňap, už mne drží za pačesy! Chci prosit za odpuštění, že jsem obtěžoval, ale hned druhý pandur mi dal nohu do železek a marš před velkomožného pána. Ach, ten velkomožný pán! Kníry měl jako kyrysník a očima svítil jako kocour a všechny peníze už měl u sebe. Sotva jsem řekl: „Prosím, milostpane,“ nic nechtěl slyšet, všechno věděl napřed, vjel mi rukama do tváře, polhlavky jen pršely, zavřískl na mne po německu cosi jako mňau, vau,

lau, mňau, nerozuměl jsem mu ani slova, zato mu rozuměl jeho hajduk. Nic jiného to nemohlo znamenat, než — pořádně vyřezat. Zařval na mne po maďarsku: „Mek, mek, mek“, přetáhl mne palicí, div mne v kříži nepřerazil, celé tělo mi rozbodal hned dvěma šavlemi najednou a venku si na mně ještě zatančil čardáš — ani nevím, jak jsem se k vám z tamodtad dostal. Chce-li se komu ještě těch peněz, s Pánembohem. Ale mně se zdá, že už jsme rozsouzeni. Já tam už nepolezu ani za nebeské království.«

Ostatním se také nechtělo dojit si k velkomožnému panu soudci pro ty peníze, raději hleděli, aby brzy z tamodtad zmizeli.

*

Ale zvířátka spala už ostatek noci pokojně a časně zrána, když se probudí, vidí pytlíky zlatých peněz po stole a chalupa dočista prázdná. Tak Voříšek honem nabral těch dukátů do uzlíku, naložil jich kačeně do mošničky, kozel si jich nabral do deky a dali se klusem zpátky domů.

Došli, slunko již stálo vysoko na obloze, hospodář na dvoře chodil s pány od úřadu, měl jim odevzdat stateček, a zvířátek nebylo. Zdenička seděla na zahrádce u hromádky nábytku, co si měli vzít s sebou, plakala.

Tu příběhne ovečka, přiletí kohoutek, batolí se kachnička, Macek vyskočí na klín, nakonec kozel s Voříškem, nesou ranečky dukátů. Zdenička se hned rozběhla k tatínkovi, tatínek hned zaplatil dáňku, páni od úřadu hned odešli, zdvořile se poroucheli, už zas bylo všem dobře.

Voříšek si vlezl do boudy, kohout vylétl na hřad k slepicím, Macek si lehl na sluníčko a předl, ovečka se pásla na zahradě, kačenka se koupala v louži, už bylo v chalupě peněz hojnost, tatínek se Zdeničkou měl po starosti,

tak zvířátkům poděkoval,
do smrti jich dobře choval.

Nad velikým rybníkem byla hustá doubravina a v té doubravině stála malá tvrz. V té tvrzi bydlil rytíř s rytířkou, dlouho neměli žádných dětí. Až jednou se jim narodil synáček, veliká radost byla. Okřtili ho v kapličce na ostrově, dali mu jméno Jan.

Mnoho neměli, ale na synka milého se starali, aby ho jednou dobře do světa vypravili. Když byl větší, vybral mu tatínek bílého hřebečka a silné štěně od bílé chrtice, aby si s nimi hrál. Ti tři byli spolu velcí kamarádi, po hrázi se toulali, po lukách bloudili, a tak rostli, až byl z Jana silný hoch, a z hřebečka těžký kůň do boje, ze štěněte vysoký kosmatý chrt na lov.

Tak tatínek dal vynést z komory svoji starou zbroj, v cizí zemi kovanou, dal ji kováři do podhradí vycídit, sedláři nové přasky našít; vyndal z truhlice starý meč, široký na píd, těžký jako sekyra, sám ho dobře vyčistil, kůží otřel, jelením lojem ostrí namazal. Maminka, ta už celou zimu chystala synkovi výbavu, prádlo, prošívané kazajky pod železné pláty, rukavice a spodky ze srnčí kůže, vyšivala čabraku na koně. Sedlář zatím ušil pevné, široké sedlo, lehkou uzdu z červené kůže, kovář okoval ostře koníka, zrobil chrtovi široký obojek z ostrých ostnů. Všechno bylo hotovo včas, nezbylo, než se rozloučit a jet.

Tak milý Jan se vystrojil a vypravil, stanul pod lipou u dolení

branky, čeled' stála na zápraží, oba mistři si libovali svou práci, ale maminka udělala Janovi křížek a pravila:

»Nezapomeň na nás, synku milý, ve světě a vrať se mi zdrav do roka do dne.«

A tatínek mu stiskl ruku, pravil:

»S bohem, Jene, přečti si, co máš na meči psáno, to drž.«

A na meči bylo psáno:

»Slabé chraň,

Silným se braň,

Zbabělých se straň.

Cti zbraň.«

Tak milý Jan vyjel do světa, jezdil dlouho dalekými kraji, podivnými zeměmi, až přijel do jedné země, tam vládl král a ten král byl velice bohatý. Hlavní město země té leželo v horách, velice bylo veliké, mělo široké hradby, ale celé bylo modrým sukem obtažené — na zármutek. Jan dojel k hospodě před branou, hospodský vyběhl naproti, vidí, rytíř ve zbroji jede, krásný kůň, pes vzácný — smekl čepičku, zval dovnitř. Jan opatřil koně, chrta, pojedl, popil, ptal se, co ten smutek znamená. Hostinský povídal:

»Ach, vzácný pane, náš pan král je mocný král, nejmocnější na světě, chyba však, že je mu velice zle. Přišel drak, hovado ozrutné, sedl si u cesty do skály, nikoho nepropouští a takovým smradem dýše, že se celé město zalyká. Rytíři na něj jezdili, ale všech jich požral, pak se mu panen líbezných navodili, sežral, ale ne a ne jít pryč a jen a jen chce princeznu, sic zahubí město. Tak se lid bouří, princezna musí zítra k drakovi na snídani.«

Na druhý den, sotva vyšlo slunce, Jan prohlédl hřebečkovi podkopy, utáhl popruh u sedla, přes brnění oblékl si krásný sametový kabát, připjal chrtovi obojek a jel ke bráně. Brána se otevřela, vyšel průvod, panny, rytíři, kněží, na konci starý král sám vedl svou bledou dcerušku až ke kapliče v horách, tam se s ní rozloučili, s pláčem utíkali zpět, než drak poleze. Jen jeden lokaj za drahé pe-

níze tam zůstal, dostal kmentový šáteček, kostečky posbírat, o všem zprávu podat — a ten vlezl do kapličky, strachem neživý.

Jan dojel, vidí kolem poušť, kosti, a u kapličky sedí bílá dívka s korunkou na hlavě, zimou se třese. Zajel ke skále, kůň zařičel, pes zavrčel, Jan zavolal:

»Draku, lez ven, snídaně čeká na tebe!«

Ale drak ve sluji zařval, až se hora třásla:

»Nepůjdu, ještě není čas.«

Tak se Jan vrátil ke kapličce, ostýchal se vzácné princezny. Ale princezna prosila, ať odjede, ji ubohou zanechá, škoda jeho mladého života. Jan ji těšil, ptal se jí na domov, a princezna vypravovala o svých palácích, o tatínkovi, jak je mocný a bohatý, o hostinách a plesích, o vznešeném, veselém životě. Jan neměl než chleba a vína, tak se s ní rozdělil, dal koni a chrtovi, a o polednách zas dojel ke skále, kůň zařičel, pes zavrčel, Jan zavolal:

»Draku, lez ven, oběd čeká na tebe!«

Ale drak ve sluji zařval, až se hora třásla:

»Nepůjdu, ještě není čas.«

Tak se Jan vrátil ke kapličce, chrt dal princezně hlavu na klín, lízal jí ruce, a princezna se ptala Jana, odkud přišel, kde je jeho domov. A Jan vypravoval o své rodné zemi, o malé tvrzi u rybníka, o mamince, jak za večera přede s čeledí, a o tatínkovi, jak s porýbným ryby loví, tak se zabavovali, až slunce zapadalo. Pak Jan zase dojel ke skále, kůň zařičel, pes zavrčel, Jan zavolal:

»Draku, lez ven, večeře čeká na tebe!«

A drak ve sluji zařval, až se hora otřásla, plazil se ven, sedmi hlavami plival oheň, chňapal po Janovi. Jan hned do jedné zaťal meč až kost praskla, hřebeček bil po hlavách kopyty, chrt je rval svými tesáky, tak toho draka umořili, až z něho jed s krví srčel. A když ho umořili, k princezně se navrátili. Princezna radostí div nezemdlela, prosila Jana, aby s ní domů šel, že její tatínek je bohatý, dobrou odměnu dá. Ale Jan pravil, že odměny nechce, že

musí domů jet, aby do roka do dne dojel. Tak princezna mu dala svůj prstýnek na památku, prosila, aby do roka do dne zas přišel, na ni nezapomněl, a s tím se rozloučili.

Jan odjel a lokaj vylezl z kapličky ven, vytáhl nůž a hrozil princezně, jak nepřisáhne, že on je osvoboditel, umřít musí, nikdo o ní nezví, ve městě že už je za mrtvou. Princezna zaplakala, ale přísahat musila, a lokaj hned vyhrnul rukávy, brodil se v tom jedu po kotníky, sbíral hlavy, řezal řemeny z dračí kůže, svazoval, a pak se vydal na cestu do města s hlavami a s princeznou. V městě už se modlili za mrtvou princeznu, že město od draka vykoupila, se obětovala, ale když se zdráva navrátila, po celém městě celou noc vyhrávali, lokaje slavili. A milý lokaj vypravoval, jak toho draka obojoval, všem hlavy ukazoval, na konec žádal za odměnu princeznu za ženu. Princezna mlčela, vždyť přísahala, ale prosila rok a den sečkat, že slib učinila.

Ale pojďme zatím za milým Janem. Dlouho jel, než domů dojel, viděl zas domácí rybníky, čapí hnízdo na věži, lípu u branky, tatínka, jak v rákosí slípky honí. Radostně se přivítali, maminka hned zavedla Jana domů, rozepjala mu těžkou zbroj, ohřála vodu v lázni a voňavého sena nastlala, pak se usadili pod lipou, povečeřeli, a všichni poslouchali, kde byl, co vykonal. Tatínek byl pyšný na svého synka, pomýšlel, jak doma zůstane, po čase svému králi sloužit půjde.

Ale Jan se brzy roztesknil, chodil smutný, byl všecek nesvůj, vzpomínal na princeznu. Maminka poznala, cosi je, tak se s ním kdysi posadila na lavičku, hladila ho po vlasech, ptala se, co ho bolí, až jí všechno vypověděl, a že se slíbil vrátit do roka do dne, jen že princezna je bohatá, mocného krále dcera, a on jen chudý rytíř. Maminka ho potěšila, povídala:

»Jdi, synáčku, vezmi kytaru, chrta, jdi jen tak jako chudý zpěvák. Však uvidíš, jak tě přijmou, jak tě tvá princezna uvítá.«

Jan mamince poděkoval, vzal kytaru, zavolał chrta a šel. Dlouho šel, rok se s rokem sešel, až došel zas k hospodě před branou, před

sebou vidí město, celé červeným sukem ověšené. Hospodský běhal, měl plno práce, lidu se jen hemžilo, ani si nevšímal chudého zpěváka, pěšky jde zaprášený, kusa kloudného šatu nemá. Jan si sedl, ptal se, co je nového. Smáli se mu, že je odkudsi zdaleka, neví, že princezna má svatbu s tím, co draka zabil, všechno panstvo už u hostiny sedí. Jan prosil jíst a pít, ale hostinský se utrhl, že nemá času, vzácnější hosty musí hostit. Jan povídá:

»Což je dělat, nezbude než dát se na svatbu pozvat. Hospodský se po něm podívá, povídá:

»Hospodu bych za to dal, kdybych takového toulavce pozvat uviděl.«

Jan se zasmál, pohladil chrtu po hlavě, ukázal mu prstýnek, poslal ho hledat paní. Chrt se rozběhl rovnou do brány a k paláci. Strážce vidí, vzácný pes běží do paláce, tak ho propustily, vyběhl po schodech a rovnou ke stolu, princezně dal hlavu na klín. Ženich se rozzlobil, kde se tu berou tací toulaví psi, ještě pokousat mohou, ale nevěsta pobledla, povídá:

»Tatínku, vzácný host přišel, třeba ho přivítat.«

Tak hned kočár, šest koní, lokaje, jedou za chrtem až před hospodu, prosí zpěváka jet do hradu. Hospodský div se nevyvrátil strachy o hospodu, sám přidržel dvířka od kočáru, ale Jan na jeho hospodu nedbal, odejel. Přijede k paláci, vejde do síně, všichni vidí, chudý zpěvák přišel s kytarou a se psem, ať si zazpívá. Zazpíval, a princezna hledí, zdali to on, její rytíř drahý? Sama mu nese vína na tácu. Ale jak se napil, je v poháru princeznin prstének. Hned vzala milého Jana za ruku, dovedla ho k tatínkovi, povídá:

»Pánové drazí, povím pohádku. Měla jsem zlatý zámek, otvírala zlatým klíčem. Zlatý klíč jsem ztratila, měděného nabyla. A nyní zlatý nalézám. Který z nich si nechat mám?«

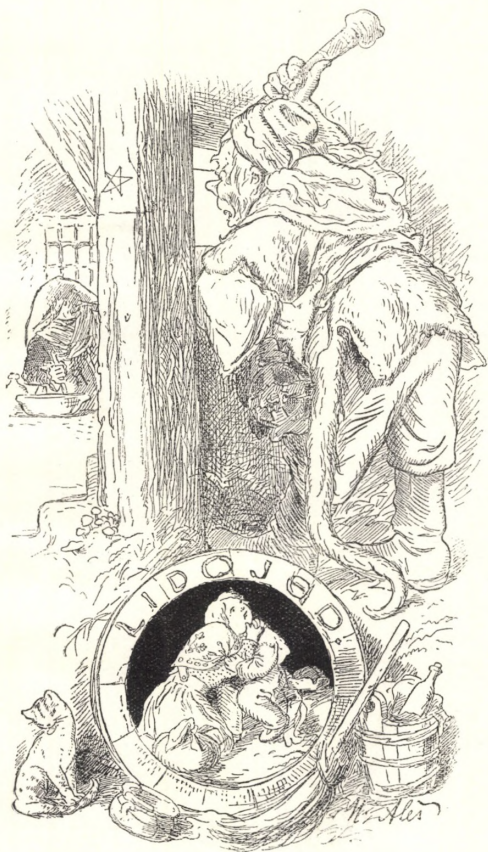
Ženich se smál, to prý je lehká věc, že zlatý, — kdo, prý by si měděný nechával? A princezna ukázala na Jana, pravila k ženichovi:

»Toto je můj klíč zlatý, rytíř pravý, draka zabil a tys v kapličce seděl, smrtí jsi mi hrozil.«

Ženich vyskočil na Jana, ale jak se hnul, chrt po něm a už na něm stál na zemi, vrčel mu do tváře, až milý lokaj volal o milost. Jan se zasmál, povídá:

»Toto je podivná věc, draka se nebál a psí tlamy se bojí.«

Hvízdl, chrt pustil, lokaj klekl, všechno vypověděl, prosil za odpuštění. Král chtěl ho hned oběsit, ale Jan prosil nechat ho tak, poslat ho domů se vzkázáním, jak pořídil. A že už byly svatby nachystané, princezna, jak držela Jana za ruku, tak si ho hned vedla do kostela a starý král mu dal své království.

Pod vysokými horami stála dřevěná chaloupka a v té chaloupce bydlil drvoštěp s ženou; měli dvě děti, Janíčka a Barunku. Drvoštěp chodil vysoko do hor kácet dříví a maminka vařila, v létě plela lněné políčko, v zimě předla a tkala. Janíček běhal po dvoře, hrál si v brázdách na poli, Barunka pomáhala mamince, plela, drhla, močila len, až jí ručky pukaly. Maminka byla bledá a vychudlá, kašlala, sotva se na nohou držela, někdy i nad stavem usínala, až ulehla, už nevstala. Než umřela, prosila muže:

»Nechod vysoko do hor, kde jsou sněhy a ledy, kde přestávají pole, lesy, dílo rukou lidských; víš že tam bydlí ten Divý, nikoho neživí.«

A Barunce povídala, aby na Janíčka dohlédla, pole obdělávala, o domácnost se starala.

Potom maminka umřela. Bylo smutno doma v chaloupce. Tatínek býval venku celý den, vracel se až navečer unavený, ráno odcházel už za svítání. Barunka pracovala tak, jako když maminka byla na živu, ještě víc. Bylo třeba příze, plátna, bylo třeba i houně dělat, šaty spravovat, horské boty mazat a zas vařit, o domácnost se starat, těžko bylo Barunce zastat maminku, aby tatínek nepocítil, že mu chybí, aby bylo co jíst, čím se oblékat. Zato Janíček, zas tak jako dřív, jen se doma batolil, čekal, až Barunka upeče brambory

nebo uvaří pohankovou kaši, probíhal se venku v polích, stavěl si na potoku mlýnky, nebo se díval jak mravenci vlekou dřívka do mraveniště, vyhřívají bílé pupy na slunci. Bylo mu tak dobře, ne-
napadlo mu Barunce pomoci, — ani pomoci nežádala. Bylo-li otep
chrástí donést, klestí sušit, borůvek nasbírat, všechno Barunka sama
zastala, nikdy si nestěžovala, i před tatínkem milého Janíčka hájila,
když chtěl, ať s ním jde třísky sbírat, třebaže je maličký, práce že
je zábava chudých lidí. Tak Janíček zůstával doma, tloustl, dobře
se mu vedlo, ale Barunka byla vychudlá, jako maminka bývala,
veliké oči jí smutně hleděly samou starostí.

Tak jednou pravil tatínek, že přišel jakýsi člověk, chce přes nej-
vyšší hory přelézt, nabízí mu dobré zaplacení, aby ho převedl.
Barunka prosila tatínka, aby pamatoval, co maminka povídala,
ale tatínek byl peněz velice potřebný, nedal jinak, na druhý den
vyšel s tím člověkem, ještě za tmy, slíbil, že se na druhý den večer
vrátí. Děti zůstaly samy doma, bylo jim smutno navečer, vzpomí-
naly, kde je tatínek asi, vysoko kdesi v sněhu na horách. Ale v noci
se strhla hrozná vichřice, bouřila celou noc a na druhý den až do
večera. Barunka navařila houbové polévky, napekla brambor, na-
hřála střevíce a punčochy, až tatínek přijde zkřehlý a unavený, ale
tatínek nešel. Čekaly dlouho do noci na lavici u ohniště, až zatuká
na okno, — nezaťukal. Čekaly druhý den, ohřívaly polévku, pla-
kaly, vybíhaly k lesu, nadarmo. Tak na třetí den zrána se vypravily
samy do hor, tatínka hledat. Nabraly si pečených brambor, soli,
černého chleba, kousek špeku, dobře se zabalily a daly se na cestu.
Vyšly do lesa, volaly, lezly do výšky, nikde človíčka. Vylezly až
do kleče a pak na palouky, lezly kamením a šterkem, pořád výš,
nad nimi svítily bílé sněhy, modré ledy, bystřiny se řítily po skalách,
kamení se sypalo po úbočí. Tak lezly, Barunka lehce a svižně, ale
Janíček těžce a nemotorně, plakal, nemohl dál, až nastal večer a
cesty nebylo. Nezbylo než rozdělat oheň, přenocovat pod silnou
jedlí. Janíček naříkal, ale Barunka ho těšila, že na druhý den jim

bude lépe. Sama ale chudák malá sobě nevěřila. Na druhý den hledají cestu — marně. Lezly, bloudily, až dolezly k sněžným polím, a najednou zas byl večer, nevěděly kudy kam, hluboko, hluboko pod nimi už jim dávno zmizelo údolí ve tmě. Bylo jim zima, měsíc svítil na bílý sníh, bořily se do závějí, klouzaly na hladkém ledu, až najednou vidí v černých skalách a v bledém sněhu žluté světélko. Lezly za světélkem, až dolezly k chaloupce zarostlé v modrém ledu, rampouchy s ní visely na všech stranách a ze zasněžené střechy vycházel kouř. Tloukly na omrzlá dvířka, přišla jim otevřít malá černá baba se zelenýma očima, hned jich vítala, laskavě chrochtala:

»Lezte, lezte, kuřátka, moje malá bobátka, však jsme dávno čekali na něco sladkého.«

Zavedla je do světnice, tam bylo horko k zalknutí. Na lavici u ohniště seděl divý chlap, jak je uviděl, zařehtal, až zaplanul oheň na ohništi, vítr divoce zavyl, hned je ohmatával, řičel:

»Krm, babo, krm, masa na nich málo.«

Baba jim vykávala kout za ohništěm kůžemi vystlaný a tam dostaly sladkého mléka, uzeného masa, oříšků a zavařenin, co chtěly. Chlap pil celou noc, vypravoval babě, jak dva jacísi červíčci lidští lezli po ledu, chtěli přelézt přes hory, a jak si na ně počíhal, sněhem je zasypal, v ledu je pochoval. Janíček spal, ale Barunka poslouchala, zaplakala, pomodlila se tatínkovi za lehké odpočinutí. Ráno chlap vyšel a hned nastala bouřka zlá, až chaloupkou třásla. Janíčkovi se tam líbilo, bylo mu teplo, celý den ležel za ohništěm, chroustal oříšky, lízal zavařené jahody a borůvky, tloustl jako cvalík. Ale Barunka se jala babě pomáhat. Světnice byla zanedbaná jako doupě, podlaha zašlá, s povalu padaly celé kusy sazí, v koutech se válely hromady ohryzaných kostí. Barunka drhla, smežčila, vařila, baba jen seděla, kosti ohlodávala, spokojeně chrochtala, povídala:

»Škoda by tě bylo, děvečko, jen dělej, hubená zůstaň. Však toho

cvalíka bude dost.« A při tom pleskala Janíčka po tučných zádech.

Tak žili dlouhý čas sami v té tmavé světnici, až počal kouř se vracet střechou do světnice, v síni tál sníh a kolem zabedněných okének vnikalo vlhko skrz natlačený mech — nastávalo jaro. Vyšli z chaloupky, proházeli sníh u okének, osekali rampouchy u střechy, vyhrabali strouhu, aby voda stékala dolů na led. Baba poroučela, Barunka pracovala, dívala se na sněhové vrchy nad chaloupkou, na ledové tříště kolem, a daleko, daleko a hluboko, hluboko pod modrými ledy a šedivými skalami se černaly drobounké lesy, zelenala pole a mezi poli se bělaly chumáčky malilinkých domečků — drobné vesničky. A Barunce se stýskalo po tom kraji dole, po maminčině lněném políčku. Ale Janíček si liboval, ležel za pecí, krmil se mlékem a masem.

Navečer zavyla vichřice, zavířily mlhy, vítr trhal chaloupkou, přihnul se divý chlap, div dveře nevyvrátil a jen vešel, zařehl radostí, jak Janíčka uviděl. Děti zalezly za pec, ale bába se dlouho hádala s chlapem a křičela:

»Jednoho je dost, vydá za dva, a co bys z ní měl, kuřátka hubeného. Aspoň mi vypomůže na stará kolena.«

Tak chlap nakonec svolil, brousil si nůž na kamenu u ohniště, Barunky si nevšímal, ale Janíčka pořád po krku ohmatával, mlaskal jazykem. Pak kázal na ráno připravit misku, vyčistit hmoždýř, namastit špikovačku, utlouci koření — chystal se na hostinu. Janíčkoví se to líbilo, sám pomáhal, ale Barunka poznala, že je zle, bála se o bratříčka. Navečer, když se všichni uložili, vzala ho za ruku, zabalila šátkem a vyvedla ho ven. Janíčkoví se nechťelo z teplé světnice, těšil se na hostinu, ale Barunka jinak nedala, vlekla ho za sebou. Měsíc jim svítil na cestu, led byl umrzlý nočním mrazem, sníh tuhý; tak šli opatrně přes pukliny a přes závěje, sváželi se po sněhových stráních, spouštěli se v drobném šterku. Barunka šla napřed lehce, Janíček se batolil za ní těžce, sotva dýchal, zimou, únavou

hořekoval. Když se dnilo, byli už pod modrým ledem, za sněhovými pláňemi.

Ale najednou tam vysoko nahoře u ledové chaloupky to zabouřilo, mlhy zavířily, ledy popraskaly, skály zarachotily a bylo slyšet, jak se řítí balvany, sypou sněhové laviny, padají prudké bystřiny — divý chlap se probudil, děcek nenašel, vyletěl z chalupy, hrnul se za nimi, až se hory třásly. A děti běžely přes holá úbočí, klopýtaly a drápaly se nízkou klečí, hustým podrostem, smrkovými hvozdy, ale už cítily za sebou jak řinčí skály v lese, jak hvízdá víchr ve smrčích, mlha se na ně valila, plazila se s hor až do malých políček v kamenitém úbočí. Sotva doběhly do těch ubohých drobných polí v kamenitých stráních, Janíček nemohl dále, padl pod mezi, Barunka schovala se k němu, ani nedýchaly. A víchr hučí, stromy praskají, metelice hvízdá po stráních, chlap se žene lesem až stromy vyvrací, doběhne až k polím, tam, kde počíná práce rukou lidských, hledí, vyznat se nemůže kudy kam. Nevyzná se v zemi lidmi zpracované. A najednou vidí před sebou hubenou ženu, stojí v modrém lněném poli, kašle, dívá se na něj, v ruce drží modré kvítko.

Divý chlap zaječel, zadupal a zařičel:

»Hele, babo, kde jsou děti?«

Žena hledí na kvítko, povídá:

»Když kvete, pleje se, až uzraje, trhá se, pak se drhne ze semene, močí.«

Ale chlap zaječel, zadupal a zařičel:

»Mlč, babo, kde jsou děti?«

Žena hledí na kvítko, povídá:

»Když se vymočí, prostírá se, vysuší, pak se tře a vochluje.«

Ale chlap zaječel, zadupal a zařičel:

»Mluv, babo, kde jsou děti?«

Žena hledí na kvítko, povídá:

»Na kužel se nadírá, s kužele se vlákno přede, pak se souká, tká a stříhá.«

Ale chlap zaječel, zadupal a zařičel:

»Dáš sem, babo, děti?«

Žena na něho pohleděla, povídá:

»Ach, ano děti, len, to je jejich práce, po celý rok a celý život, na poli, za stavem, to je chudých lidí svět.«

A když to dořekla, vyšlo slunce, zasvítilo na žlutá a modrá pole, na tmavé lesy, na zasněžené hory, a chlap zavyl, zmizel i s mlhou. Děti vylezly z pod meze, vzaly se za ruce a šly domů, do chaloupky a žily spolu dál, jako dřív tatínek a maminka, Janíček v lese na dříví a Barunka na poli a za stavem — tak, jak chudí lidé v horách žijí.

Po
konikové
dobré službě.

O VĚRNÉM KONÍKOVI.

Na horské salaši pásal starý bača s mladým ovčákem ovce. Dole pod sebou viděli drobounké vesnice, tenounké silnice, rybníky jako malá zrcátka a daleko naproti nim stály na modrém nebi černé hory, na nich bílý sníh, modré ledy, světlá oblaka, černá mračna a ze sněhu plynuly silné řeky jako drobounké praménky po šedivém úbočí dolů do černých lesů a do údolí.

Večer sedával bača s ovčákem u ohně, dívali se jak hory růžoví v červánkách jako žhavé průhledné sklo a starý bača vypravoval o těch podivných krajích, kde slunce zapadá za stříbrnými vrchy do růžových zahrad, kde svítí skleněné zámky se zlatými střechami a kde se pasou na perlových lukách stáda bílých a černých koní. Mladému pasákovi se velice zachtělo podívat se do těch čarodějných krajů, odejít ze začazené, dřevěné koliby a z chudých domácích pastvisk.

Jednou odešel bača ráno dolů do vesnice; odpoledne se mračilo na bouřku, ovčák sehnal ovce do košiaru, ale k večeru, když ovčák seděl u ohně v kolibě, najednou ve dveřích stojí člověk v černém plášti, prosí mléka napít. Dal mu mléka a pobídl ho zůstat na noc, jde bouřka zlá. Ten černý se smál, pravil, to že je dobrá věc, »ale ty bys mohl jet se mnou do stříbrného zámku, mám potřebí kohosi, koně hlídat.« Ovčák, jak slyšel o stříbrném zámku, hned byl

svolný, svěřil ovce psovi Rafajovi, a ten černý ho vzal pod plášť. Venku už se blýskalo a hřmělo, ale ovčák nevěděl, co se s ním děje, jen se mu zatočila hlava, když zahlédl dole cípem pláště, jak pod nimi utíkají města a vesničky. Hned potom se octli v hrozných černých skalách a uprostřed těch skal stál stříbrný zámek, všecek sinavý. Vešli do toho zámku a tam byly dlouhé konírny z černého stříbra, v těch konírnách stáli vraníci, uvázaní za zlaté ohlávky. Ten černý vedl ovčáka těmi konírnami až daleko kamsi a tam v koutě ležel ubohý bílý koníček, nohy sepjaté řemeny, všecek okrvavený. A na hřadě tam seděl zlý pták ohniváč, svítil po těch konírnách. U toho koníčka se zastavili, ten černý povídal:

»Tohohle mi budeš denně pískem krmit, ven vyvádět a železným sochořem otloukat. Však on nezajde, ale zkrotnout musí; co jsem ho chytil, nechce poslouchat. Ať si ho hledíš, než se vrátím.«

Potom ten černý odepjal ptáka ohniváče z řetízku, odvázal vraníkům ohlávky a vyjel s nimi ven.

Ovčákovi bylo koníka líto, rozpoutal mu nohy, pohladil ho po horkém krku pod hřívou, povídal:

»Co bych tě bil, chudáčku drahý, však tu dlouho nebudeš.«

»Nebudu, nebudu, hochu milý, jen co mne k modré studánce vyvedeš.«

Ovčák se podivil, ale vyvedl koníka ven, sedl na něho a koník s ním běžel tiše po stráních, přes horské hřbety, plynuli jako drobný obláček, nikdo jich ani nezahlédl, až dojeli k růžovým zahradám, k modré studánce, tam seděla líbezná panna Berona, česala si zlaté vlasy. Jak jich uviděla, odběhla; ale koník přiběhl ke studánce, napil se živé vody a najednou z něho byl krásný kůň s růžovou tlamou, zlatou hřívou. Když se napil, povídal:

»Milý hochu, tys mi pomohl, já tobě také pomohu. Pojď, pojedeme spolu k Bílému králi do služby.«

Ale ovčák prosil, aby se směl podívat na skleněné zámky, růžové zahrady, perlové louky. Koník dovolil, ovčák chodil zahradami, až

došel k skleněnému zámku, princezna Berona stála u okna, pěkně ho přivítala, do zámku pozvala.

Tak se spolu sřechili, princezna mu ukazovala všechny ty divy, dala mu jíst a pít na zlatých mísách jídla pokrájená, v zlatých sklenicích vína postavená. Tak seděli až do večera spolu, růžové zahrady hořely jako zlaté, stádo bílých koní se přihnalo z perlových luk. Koník na ně zařehtal, vesele si zadupal a pod okny zavolal:

»Pojedeme, už je čas.«

Ovčák by byl rád zůstal v skleněném zámku, s princeznou Beronou tam být, ale princezna sama pravila, že to není možná věc, že se musí na zem k lidem vrátit. Tak vyšli na práh, ovčák prosil princeznu Beronu, aby mu dala na památku svůj zlatý hřeben, co si jím vlasy česala u modré studánky. Koník nechtěl, ať hřeben nedává, že jím bude velká běda, ale princezna vytáhla hřeben, rozpustila zlaté vlasy, až se kolem od nich rozsvítilo jako ve dne, dala hřeben ovčákovi na památku, »abys jím koníkovi hřívou česal, na mne při tom pamatoval.«

Ovčák hřeben schoval a jeli do tmy dolů, Bílému králi sloužit.

Bílý král byl už velice starý, rád je přijal do služby. Ale ti druzí služebníci ovčákovi koníka záviděli, a když uviděli, že má zlatý hřeben, koníkovi jím hřívou rozčesává, šli to králi žalovat. Král, jak uviděl zlatý hřeben, povídal:

»Toto je hřeben princezny Berony se zlatými vlasy. Jak mi princeznu Beronu nedovedeš, oběšený budeš.«

Ovčák byl smutný, šel si svému koníkovi požalovat. Koník ho potěšil, aby se nebál, že ho k princezně Beroně donese. Tak jeli navěčer, jen letěli jak bílý obláček, až k skleněným zámkům v růžových zahradách. Tam se zastavili pod oknem a koník zařičel, vesele zadupal. Princezna Berona už spala, podivila se, co se její bílí koníci bouří, vyhlédla z okna ven. Jak z okna ven vyhlédla, ovčák ji uchytil a už letěli zpátky k tomu Bílému králi, svému pánovi.

Bílý král, jak uviděl líbeznu princeznu Beronu, velice byl veselý, hned si ji chtěl vzít za manželku. Ale princezna byla smutná, pra-

vila, že ona se dříve neprovdá, dokud jí pták ohniváč k svatbě nezazpívá. Bílý král došel k ovčákovi, pochválil ho, že donesl princeznu, povídal:

»Princezna Berona chce ptáka ohniváče. Jak mi ptáka ohniváče nedoneseš, oběšený budeš.«

Ovčák byl smutný, šel si svému koníkovi požalovat. Koník ho potěšil, aby se nebál, že mu pomůže. »Však mne po druhé ten černý nechytí,« povídal. Tak se sebrali a jeli, jen letěli jak bílý obláček, až k stříbrným zámkům v černých skalách. Tam se zastavili pod oknem a koník povídal:

»Jdi dovnitř, nic se neboj, však černý doma není. Vezmi jednu ohlávku, co tam v konírně visí, udělej kličku a chyt do ní ptáka ohniváka, rukou naň nesahej. Jak na něj rukou sáhneš, vykřikne, zavolá vraníky, zle bude s tebou.«

Ovčák šel, chytil ptáka ohniváka do zlaté kličky, vyběhl ven, ale přece se o něho bál, vzal ho do ruky. Pták ohnivák zakřičel a už se za nimi hnalo stádo vraníků, jen tak, že do růžových zahrad doletěli, a ten černý ještě zdaleka za nimi volal:

»Jen počkej, však ty se vrátíš!«

Tak dojeli potom šťastně k tomu Bílému králi, ten měl radost, že má ptáka ohniváče, ale princezna byla smutná, pravila, že ona se dříve nevďá, dokud jí bělouš s vraníkem k svatbě nepovezou. Bílý král došel k ovčákovi, pochválil ho, že donesl ptáka ohniváče, povídal:

»Princezna Berona chce koně vraníka. Jak mi vraníka nedoveďeš, oběšený budeš.«

Ovčák byl smutný, šel si svému koníkovi požalovat. Koník ho potěšil, aby se nebál, že mu pomůže, »jen jestli mne poslouchat budeš, sic budeme oba nešťastní.«

Tak se sebrali a jeli, jen letěli jak bílý obláček, až doletěli na pomezí růžových zahrad a černých hor. Tam koník zařhtal, vesele zadupal a hned příběhlo stádo bílých koní, radostně se s ním vítali. Koník jim povídal, co mají dělat, že mají chytit vraníka, a všichni

byli svolni jít na pomoc. Zaběhli až k pastvinám těch vraníků a koník poradil ovčákovi, aby si vzal zlatou ohlávku, lehl na zem a čekal, až se některý vraník ze stáda sem zatoulá. »Pak mu přehoď ohlávku, ale na něj nesedej, sic budeš nešťastný.«

Ovčák číhal, když vraník přišel, přehodil mu ohlávku a vlekl ho do bílého stáda za sebou. Vraník se vzpínal, stál jako do země vbítý, ovčák zapomněl radu, vsedl mu na hřbet. Jak mu vsedl na hřbet, vraník zařičel, chtěl s ním zpět do černého stáda. Ale koník byl na stráž, přiběhl s bílým stádem, strhli vraníka s sebou a odletěli, jen tak tak, že jich černé stáda nedohňalo, ten černý ještě zdaleka za nimi volal:

»Jen počkej, však ty se ještě vrátíš!«

Tak dojeli až do růžových zahrad, tam se rozloučili, ovčák dovedl šťastně vraníka Bílému králi. Bílý král měl radost, že má vraníka, ale princezna Berona byla smutná, pravila, že ona se dříve nevďá, dokud nebude mít prsten, který kdysi upustila do modré studánky. Bílý král došel k ovčákovi, pochválil ho, že dovedl vraníka, povídal:

»Princezna Berona chce prsten, který upustila do modré studánky. Jak mi prsten nedoneseš, oběšený budeš.«

Ovčák byl smutný, šel si svému koníkovi požalovat. Koník ho potěšil, že mu pomůže, »však modrou studánku dobře známe«. Tak se sebrali a jeli, jako bílý obláček, až k té modré studánce v růžových zahradách. Když tam dojeli, ovčák se svlékl, potopil se do studánky, vynesl prstének, ale když vylezl, byl krásný jako princ, měl zlaté vlasy. Oblékl se, vzal prstének, vrátili se k Bílému králi.

Princezna Berona byla ráda, že našla svůj prstének, ale Bílý král byl smutný, když viděl, jaký je ovčák princ krásný, co se vykoupal v modré studánce. Došel k ovčákovi, pochválil ho, že donesl prstének, pravil:

»Ty ses stal krásným princem v modré studánce, já chci také krásným princem být.« Vyptal se na cestu, vsedl na vraníka a už

jeli, jen letěli jako mračno. Ale vraník přeletěl rovnou až k stříbrnému zámku, tam stál už ten černý před branou, povídal:

»Pěkně vítám, tak tys to, co mi koně kradeš, vládu nade mnou si sobíš? No počkej!«

A od té doby Bílého krále nikdo neviděl. Princezna Berona vzala si krásného ovčáka za muže a jeli spolu do skleněných zámků se zlatými střechami v růžových zahradách. Ale než odjeli, přiběhl koníček k ovčákovi, povídal:

»Milý hochu, tvou službu jsem ti splatil, teď jen ty mi pomoz, já lidské břímě nosil, už nemohu zpátky ke svým bratřím jít, s nimi pobíhat a se veselit. Už nezbude, než mi hlavu stít.« Ovčák plakal, ale když koník jinak nedal a sám krk nastavil, ovčák řal a — do nebes vylétla bílá holubička.

Nedaleko od nás je velký rybník Hluboký a u toho rybníka stojí zrovna u čapu mezi topoly hospůdka, říkají tam Na Zavadilce, snad že tam každý o ni zavadí, ať jde z pivovaru, ať ze mlýna, z naší vsi, a také vandrovní, krajánci i vozkové, co pivo a obilí vozí. Na půlnoční straně je Hluboký mělký, v širokém močále roste dobré rákosí, tam je řezou z pivovaru na ucpávky sudů, děti tam chodí na puškvorec a pan hrabě tam někdy honívá vodní slípky a divoké kachny. Naproti u potoka stojí mlýn ve vlhkých lukách, tam chytává mlynářská chasa raky pod olšovým kořáním potoka, a okouny na udici, v noci se plížívali po lukách cizí lidé, nechávají si na nahá lýtka přissávat pijavky — ty chytají do lékárny — a mučí hrozně žáby: uřezávají jim nožičky do města na trh a házejí je ještě živé zpátky na louku. Ale to jen, když to pan otec nezví. Chytne-li takové noční lovce chasa ze mlýna, bývá jim nedobře.

Jednou za kolik let se Hluboký loví a vypouští, a tak jsem tam jednou přišel, jak se na to chystali. Na Zavadilce bylo živo. Nahoře v sále, kde bývají muziky, večereli páni, kupci ryb a hosté z celého kraje, až z Prahy, a dole v šenkovně nás bylo za stoly a po lavicích jako o posvícení. Porybný měl už ten den po práci, rybník byl

zpola vypuštěný; seděl s pomocníky u pece a kolem něho chasa ze mlýna, z pivovaru, pomocníci a vandrovný lid, co se k tomu tak nahodil. A všichni měli starost, co je s hastrmanem, velice o tom rokovali, jiného nevzpomínali.

Porybný, hřmotný člověk, všecek šedivý, pravil, že hastrmana nikdy neviděl a nikdy nechtyl. »A nikdo ho také, co vím, nezatáhl síti, ani živého, ani mrtvého. A tak nevěřím, co se o něm povídá, jaký je to panáček zelený, ze šosu mu kape voda, nebo že má tlusté vousy jako kapr a rybí oči; ale voda — to je prapodivná věc, tajemná síla z ní vychází, hrozná, nevyzpytatelná! Hleďte na toto,« a zdvihl levačku bez dvou prstů, »to jsem také na vodě vysloužil. Bylo to na Světě, krásný rybník, tichá voda, ještě jsem nebyl dlouho u řemesla, stáli jsme na loďkách, zapouštěli síť. Bylo ranní šero, kamarád stojí na přídí v kotouči lana, rozvíjí lano, tak tichounce bylo, klidno, síť hladce plynula do vody — sednu, vesluji a dívám se po hladině a najednou slyším kamaráda zavřest, přemetl se v povětří vzhůru nohama, chycený v provaze a řinkl sebou do vody, jako když ho někdo za provaz pod vodu strhne. Chytím za provaz, ale kdež — přimáčklo mi to ruku na dřevo a jen jsem cítil ještě, jak jsem padl tváří do vlastní teplé krve, co mi z ruky prýštila. A když jsem se vzbudil, bylo zas ticho, tichounko, leželi jsme na hrázi vedle sebe, jak nás kamarádi položili; já zkrvácený a ten druhý černý v nadulé tváři, provaz zařezaný do masa, až mu žebra přelámal. Opatrnost musí být na vodě, pravda, ale někdy se věru zdá, že je kdosi silný v hlubině.«

Všichni si prohlíželi roztrženou ruku a jeden sladovnický povídal: »Také se mi zdá, že je u vody podivně. Chodíval jsem vždycky rád řezat rákosí, Bývá tak krásně v sítinovém houští, stojíte sám a kolem vás to šustí a šeptá až nad hlavou, rákosí voní puškvorcem, je propleteno bílými a fialovými zvonečky, zdálky to šplouchá a mlaská, kuňká a žbluňká, jako když si děcko cosi mručí a povídá. Ale jednou jsem si také vyšel, a řezu, řezu, až jsem

měl pořádný snop, jdu dál a dál, a slunce svítí, komáři zunčí, zastavím se, abych si utřel pot — najednou ale takové ticho uhodí kolem, jako když utne — ani jsem se neodvážil pohnout, ale přec jako bych musil otočit hlavu. Kolem samá síťina stojí nehnutá, ale odkudsi, jako když oči na mne hledí, veliké modré oči, a hlava s uschlými špinavými vlasy schovává se v síti — jako by kdosi veliký stál hluboko v bahně a díval se skrz rákosí na mne. Kůže mi docela vystydla, až jsem se vzpamatoval a tak jsem sebou trhl domů, že jsem doběhl poloneživý. Všichni se mi doma smáli, ale od té doby se mi nechce chodit řezat rákosí.«

»Což je o trochu strachu,« pověděl hospodský, když si po práci na chvilku přisedl, »hůř, když se tone. O Hlubokém říkají, že do roka jednoho utopit musí, a co jsem tady, už na dvacátý rok, ne jednoho, ale dva i tři do roka hltí. Ještě loni jsem se koupal s jedním přespolečným krajánkem, říkal jsem mu, aby si dal pozor na tůň u čapu, ale on se smál, plove, plove a najednou sklesne pod vodu, ani kola neudělal. Myslil jsem, chlubí se, jak dlouho vydrží; dívám se, dívám, ono nic, tak mne hrůza pojala; vidím najednou, na vodě ticho, jen ruka vyčnívá z vody. Chytil jsem ještě po ní, ale v tom sklesla pod vodu, zařala se mi do masa, že jsem křikl, sebou trhl, tak jsem se ještě ochránil před smrtí. Tak jsme potom vzali přezehnaný pecen, dali do něho hořící svíčku, pustili ho na vodu. Celou noc ten pecen hledal, hledal, viděl jsem oknem světélko bloudit po vodě, až k ránu stanulo, už ho našel; byl už nabubřelý, si nepodobný, jinak by tam byl snad týdný ležel, ten utopenec; bylo to až na druhé straně v rákosí — a jak to musí být hrozné tam v té tmavé chladné vodě dole v samém bahně a slizu.«

Všichni se ještě pamatovali na pohřeb utopeného krajánka, a obecní poselák, co musil podvečer ještě do mlýna a do pivovaru pro psaní si chodit, dušoval se, že od té doby často viděl hastrmana sedět u splavu, česal si vlasy anebo zas plovat ve vodě. Plove jednou tichounce jako světélko, jen hřebínek mu vyčnívá z vody, ale někdy

zas funí, mlaská a hrabe v rákosí, jako by pes ploval, a vystrkuje netvornou hlavu v olezlé čepici. Poselák by byl vypravoval ještě dál, co všechno viděl, ale u pece na lavici seděl tesař Strnad. Co ostatní mluvili, dokouřil fajfčíčku, pak si znova nacpal, napil se žitné, zapálil a povídá: »Tož taky já — také vám o tom hastrmanovi cosi povím.« — A o Strnadovi věděl každý, že zná na míle všechny duchy a všechny poklady kolem, jenže mu vždycky cosi překazí, když už má peníze najít, nebo s nešťastným duchem si promluvit. Proto hned všichni poslouchali, co on o hastrmanovi poví.

»Tak jsem šel jednou v noci od Hybalů, měli kryt špatný, mnoho práce, platu málo, ale Hybal vařil slivovici, tak jsem si pospíšil, ale přece jsem se tam do noci zabavil. Měsíc už svítil, když jsem šel sem na Zavadilku, světlo bylo jako ve dne. Jdu tak cestičkou po lukách podél strouhy za mlýnem, najednou tam sedí v cestě velikánská žába, nehýbá se, hledí na mne skleněnýma očima. Dopálil jsem se a bác po ní kamenem, trefil jsem ji po hlavě. Podívala se po mně, až mne mráz přejel, a pak hups, hups, pomalu do zarosené trávy. Jdu dál, nedá mi to, co je s tou žábou, najednou vidím zas přes cestu ležet zajíce, byl už neživý, oči měl jako skleněné a z huby mu kapala krev. Pomyslím si, počkej, dobrý budeš na večeři, a šups s ním do pytle. Měl jsem z něho radost, klusám dál k lávce, už jsem se v duchu olizoval. Docházím k lávce, nad splavem najednou to se mnou smykne, jakoby se mi chtěl pytel se zad utrhnout. Pomyslím si: že ten zmetek v pytli oživnul? Ale počkej! chytím pytel, chci tím uhodit o stavidlo, ale lidé zlatí, najednou mne to praští do týla až se mi v lebce rozsvítilo, a z pytle hup! zajíc jako tele, svítí očima, cení zuby, chytí se mi za hřbet a tak mi bubnuje svými paprčemi po hlavě, že jsem křičel a volal k Bohu o milost. Kopl mne ještě zadními běháký do šíje, až mne zkrvavil, zaprskal a zavřestl: »Ještě žes Toho vzpomněl, nádobo nečistá, však bys byl dnes spal se mnou«; pak přeletěl jako střela přes splav a zmizel v tůni — však víte sami, jak je tam hluboko. Neptejte se, lidé zlatí, jak jsem letěl

do mlýna — a od té doby mám třesení v týle a někdy se mi hlava točí.«

Stárek se smál Strnadovi, že se mu hlava točí spíš ze žitné, ale jeden starý krajanek, co tam přicházel už po léta rok co rok jako domů, soudil, že to byla pomsta od toho hastrmana, že žábu uhodil. Jindy bývá dobrý, když ho nedráždí. »Sám jsem ho jednou potkal v životě,« povídá. »Bylo to na Valašsku, jdu v noci z Karlovic na Dolní Bečvu, tma byla, že na ni mohl sekýru zavěsit, vidím u vody ohníček. Neměl jsem si čím zapálit, tak sejdu k vodě, tu vidím hromádku modravého uhlí jak plápolá řeřavé, u něho sedí zády ke mně človíček, dmýchá, až mu tváře nabíhají. Dám pozdravení: Pochválen buď — no, jak patří, prosím o uhlík do tabáku. Podíval se po mně ne právě křesťansky, ale povídá: »Když jsi pochválil, tak si vezmi, ale jdi a nehleď sem!« Dal jsem uhlík do dýmky, poděkoval, hleděl jsem, abych už byl pryč; nebylo mi tam u řeky volno. Ale tabák ne a ne chytit, když jsem došel na Dolení mlýn, dívám se, co to: byl to dukát, starý na tři sta let. Čtyři dni dával za něj žid celé šalandě pít.«

»Tak, tak,« pověděla k tomu stará myčka, co tam drhla nádobí v pivovare, »což, na peníze nehleď, ti hastrmani, ale zlí jsou, i na sebe, jeden druhému neodpustí a můj starý, dej mu Pánbůh slávu věčnou, často mi vypravoval, jak ho jeden hastrman polekal — a byla to pravda čistá. Šel jednou do Hradce kupovat kůže, však byl švec a dobrou práci znal dělat, šil pro všechny pány v kraji, kdyby byl šetřil, mohla jsem já, duše ubohá, dnes docela jinak být — však mu ten hastrman pomohl k pěknému živobytí. Jak tady jde po silnici, dojde člověka; nebyl velký, ale sporrý, hlavu měl rezavou jako když hoří. Tak šli spolu chvíli, ten ryšavec se ptal mého, co a jak, nakonec pověděl, že má cosi na srdci, kdyby mu chtěl pomoci, že by mu dobře zaplatil. Můj Josef byl dobrák a na peníze jsme doma truhlu neměli, tak mu to přislíbil. A ten ryšavý povídá: „Mistře, nebojte se nic, já jsem hastrman a jdu do Hradce, tam jsou

hluboké vody kolem a u těch vod koželužny. Tam mám cosi dělat pod vodou. Vy půjdete na most a já se dám do vody. Nebudete se než dívat po vodě: půjde-li krev, bude dobře se mnou, ale půjdou-li bubliny, je zle a to musíte ze vší síly křičet: „Drž se, drž! už jdu, už!“ Potom uvidíte, co bude dál.“ Mému se to sice nelíbilo, ale co měl dělat, už byli u mostu a ten ryšavec zmizel ve vodě. Chvilí bylo ticho, najednou: blunk, blunk, prchají bublinky nad vodou. Josef se přežehnal, klekl na most a křičí dolů ze vší síly: „Drž se, drž! už jdu, už!“ A jak to tak několikrát vykřikl, najednou bublinky přestaly, a voda se barvila na červenou. Už se smrákalo, chvilí bylo ještě ticho, ale najednou jakoby po tmavé vodě plula hlava a zasvítily dvě rozžaté svíčky a hlas toho ryšavce volá: „Jdi k starému Libounskému, co má koželužny dole u vody, kde máčí kůže, řekni mu, že ten a ten, však on už ví, je mrtev dnes, že je ode dneška zase svobodný, ať dá, co kdysi slíbil. A to si nech na památku.“ Pak všechno ztichlo, můj od hrůzy celý zesinal, sotva si k tomu koželuhoři troufal jít. Konečně si dodal srdce, ale starý koželuh nechtěl nikoho k sobě pustit, všichni říkali, že od několika let s nikým nemluví a mimo kostel nikam nevychází. Tak můj si dodal srdce a povídá: „Když nechce, tak dobře; vyřídte mu jen, že ten a ten, však on už ví, je mrtev dnes a že je svobodný.“ Jen to dořekl, otevrou se dveře od světnice, vyjde starý vysoký muž, vykřikl: „Cos to řekl, člověče?“ Josef se ho až lekl, ale on se utišil, vzal ho s sebou do komory, dal si všechno popořádku povědít a pak mu dal sto rýnských a slíbil, že si může do smrti zadarmo pro kůže chodit. Ale musil se mu zapřísáhnout, že nikomu slova neřekne až do jeho smrti. Jenže můj od té doby si řemesla nehleděl a tak se ty peníze rozkutálely a já ubohá jsem tu teď sama, chudá jako prst.“

Všichni se té podivné historii podivili. Strnad by se byl rád ještě na všelicos zeptal, ale páni už nařídili jít spat, na druhý den bude časná práce. Tak se rozešli a na druhý den rybník byl dočista vypuštěný, ryby vyloveny, velice tam bylo veselo, navečer i vyhrá-

vali a tancovali, ale Strnad se sladovnickým marně po celý den hledali hastrmana a jeho dům po celém rybníce a marně čekali, jestli se chytí do sítě. Nikdo ho ani okem nezahlédl. Dno rybníka zaorali, nasázeli tam brambor a obilí, všichni už dávno na hastrmana zapomněli, jen Strnad ne a ne od toho upustit a jak se trochu napije, hned všechny ty strašidelné historie přehrává znovu.

U JEDUBABY.
DEERA
MOŘSKÉHO
KRÁLE.
SPICÍ ZÁMEK.
MILAN.
AVELENKA.
HONZA.
V ZAKLEZÉM
ZÁMKU.
UBROUSKU,
PŘÍSTROJ SE.
66

U JEDUBABY.

Byl jednou král, měl syna a ten syn se nechtěl ženit, celý čas jen chodil na hon. Jednou v zimě zastřelil havrana a když ho viděl ležet v krvi na sněhu, usmyslil si, že se ožení, dostane-li dívku, která má tvář bílou jako sníh, rty jako krev a vlasy jako havran. Když to král uslyšel, byl smutný, pravil:

»Takové dívky není na celém světě, jen v skleněném zámku, hlídá ji Bílý král, každého zahubí, kdo se zámku přiblíží. Ale když jináč nedáš, jdi si, snad je ti ta princezna souzená.«

Princ se rozloučil, jel do světa, všude se ptal po skleněném zámku, nikdo o něm nevěděl. Až dojel kraj světa, tam stála chaloupka, v té chaloupce bydlila Moudrá Bába, právě si četla o tom princovi v knize osudů, pěkně ho uvítala, ale povídala:

»Synáčku, potázal ses se zlou, do skleněného zámku se lidský tvor nedostane. Ale sečkej chvílku, až přijde můj pravnuk Vít, snad ti poradí.«

Princ si sedl za pec, po chvíli zaduněla vichřice, do oken chaloupky bíl sníh, dveře se vyvrátily a do světnice vrazil veselý mládenec, volal:

»Babičko, oběd! Dnes jsem se prohnal, stavěl jsem Bílému králi ze sněhu hradby kolem skleněného zámku. Chystá se na svatbu a bojí se, že mu chce kdosi unést jeho nevěstu.«

Babička vytáhla z trouby oběd, postavila ho na stůl a vyprávěla Větrovi o princovi. Vítr pozval prince k obědu a když se najedli, pravil:

»Půjčím ti svého koně, ten sněhovou hradbu přeskočí, a Bílý král není doma, jel zvát hosty na svatbu.«

Princ poděkoval Větrovi, vysedl na koně a kůň se s ním hnal jako vítr, přelétl sněhovou hradbu a stanul ve dvoře. Princezna seděla smutná u krbu v skleněném pokoji, třásla se zimou v bílém kožíšku. Princ vběhl do zámku, chytil princeznu do náručí a ujížděl s ní k chaloupce. Ale Bílý král se vracel domů, spatřil prince a rozjel se za ním. V mžiku ho dohonil, vytrhl mu princeznu z náručí, poznal však Větrova koně a řekl:

»Že jsi Větrův přítel, tak ti to odpouštím, ale po druhé se nevracej.« Princ jel smutný sám k chaloupce, Vítr ho těšil, ať počká, až přijde druhý bábin pravnuke, Slunce, snad mu poradí. Princ si sedl zase na pec, k večeru zalila chaloupku zlatá zář, dveře se otevřely a do světnice vběhl krásný mládenec, Slunce, volal:

»Babičko, večeri! Dnes jsem se nasvítíl, hrál jsem Bílému králi na sněhovou hradbu, aby se mu slíla v tvrdý led. Kdosi mu chtěl unést jeho nevěstu.«

Bába postavila na stůl večeri, vyprávěla o princovi. Mládenec pozval prince k večeri a když se najedli, těšil ho, aby se nestaral, že má koně rychlejšího než Vítr, oběhne za jeden den celou zemi. Poslal ho na svém koni do zámku, aby vzal princeznu, dokud Bílý král spí. Princ mu poděkoval, letěl na slunečním koni k skleněnému zámku, kůň přelétl hradbu, stanul na dvoře. Princ vyběhl k princezně do pokoje, našel ji spící v kožišinách na bílém loži, vzal ji do náruče, a letěl s ní zpět k chaloupce. Ale kůň Bílého krále ucítil svého druha, bil kopyty, až vzbudil svého pána. Bílý král seběhl, vsedl na svého vraníka a mžikem dohonil prince. Vytrhl mu princeznu z náručí, poznal však slunečního koně a řekl:

»Žes přítel Slunce i tenkrát ti odpouštím, ale víckrát se mi nevracej!« Princ odjel smutný k chaloupce, vypověděl Slunci své ne-

šťestí. Mládenec jej těšil, ať počká, až se vrátí bábin třetí pravnuke, Měsíc, snad mu poradí. Princ si lehl na lavici za pec, po chvíli, ještě bylo temno, zalila chaloupku stříbrná zář, dveře se otevřely a do světnice vešel bledý mládenec, Měsíc, volal:

»Babičko, snídání! To jsem se dnes namohl, svítil jsem Bílému králi, když honil toho, co mu ukradl jeho nevěstu.«

Babička vařila snídání, vyprávěla Měsíci o princovi, jak po dva-krát marně unášel Bílému králi princeznu. Měsíc vzbudil prince, pozval jej k snídání, těšil ho, že má ještě rychlejšího koně než Slunce, poslal jej do skleněného zámku. Bílý král, když se vrátil s princeznou, odjel, aby jí přinesl bílý hranostajový plášť na svatbu. Princ poděkoval Měsíci, vsedl na koně, brzy byl v skleněném zámku, našel princeznu, jak plakala ve svém pokoji. Chytil ji do náručí, letěl s ní k chaloupce. Už už dojížděl, tu se přihnal Bílý král, vytrhl mu princeznu z náručí, ale když poznal měsíčního koně, pravil:

»Žes Měsícův přítel, do třetice ti odpouštím. Ale jestli tě ještě uvidím, živého tě nepropustím.«

Princ dojel smutný do chaloupky, Měsíc ještě spal. Když se vyspal, pravil princ:

»Nezbude, než aby sis vysloužil rychlejšího koně, než má Bílý král. Ale takový kůň je jediný na světě a toho koně má Jedubaba a bydlí tady dál, až za krajem světa. Jdi k ní a hled koně vysloužit, my ti rádi pomůžeme.«

Princ pěkně poděkoval a jel k Jedubabě. Chalupa Jedubaby stála na samých temnotách, kde nebylo ani paprsku, ani hvězdičky a kde létaly jen černé stíny jako noční mátohy. V chalupě bylo plno dýmu, v malých kamínkách hořel oheň, nad ohněm míchala Jedubaba své jedy v černém rendlíku. Bachraté žáby lezly po zemi, plivaly do rendlíku své sliny, tlustí hadi kapali do toho varu svůj jed, plešatý havran nosil bábě v zobáku jedovaté bylinky.

Sotva vešel princ do světnice, žáby zakuňkaly, hadi zasípěli, oheň zapraskal, havran krákorat. Bába po nich stříkla tou jedovatou kaší, aby mlčeli, chrochtala přívětivě na prince:

»Co pak, panáčku, co pak chceš? Však živý odtud nevyjdeš!« Princ pověděl, že si přišel pro koně, a bába se smála, až řičela:

»Když si ho vysloužíš, tak ti ho dám, mám jich tu dvanáct, vyber si sám. Třikrát je uhlídáš, objedeš svět, když se však nevrátí, vypiješ jed.«

Vyšla s princem na dvůr, hvízdla, ze stáje vyběhlo dvanáct koní, černých jako mračna, princ s nimi vyšel ze dvora, ale než se ohlédl, rozlítli se, ani nevěděl, kam se poděli. Šel je hledat, bloudil, po koních nikde ani stopy. Tu zavanul prudký víchr, před princem stál Vítr a volal vesele:

»Princi, jak se máš?«

Princ si mu požaloval, že hledá marně Jedubabiny koně, ale Vítr se jen zasmál, rozlítl se po obloze, fičel celý den jako divoká víchřice, sháněl černá mračna po obloze, sehnal je do večera až k chalupě a s princem vlétlo do dvora dvanáct vraníků, uštvaných, až jim kapala z tlamy pěna. Bába se zamračila, ale neříkala nic, zavřela koně do stáje, dala principi jíst a poslala jej spát. Na druhý den o úsvitě vyvedla zas koně ze stáje, dala je princovi. Byli už plaví jako ryzky, vylétli ze vrat a zmizeli. Princ nevěděl, co si má počít, bloudil, hledal, až vyšlo Slunce, zazářilo přívětivě, volalo:

»Princi, jak se máš?«

Princ div neplakal, jak naříkal, ale Slunce ho těšilo, počalo pálit, až se vzduch sléval žářem, do večera sehnalo plavá oblaka s oblohy až k chalupě, s princem vběhlo do vrat dvanáct plavých koní, byli uštvaní, jen se z nich sléval pot. Bába se zas zamračila, ale nemluvila, zavřela koně do stáje, dala principi jíst a poslala jej spát. Na druhý den koně vypustila, byli bílí a hraví jako beránci, jen vyskočili ze vrat, rozlítli se po obloze. Princ už jich nehledal, jen chodil a čekal. Ale nezavanul ani větérek, slunce se schovalo za obláčky, tak uplynul celý den, nastával večer. Tu vyšel Měsíc, volal:

»Princi, jak se máš?«

Princ plakal, už myslil, že je jeho život konec. Ale Měsíc se rozsvětlil stříbrným leskem, sehnal všechny beránky mžikem až k chalupě a pravil:

»Dej si pozor, až budeš vybírat, vyber si toho třetího, co věší hlavu, to je ten pravý.«

Bába už stála na prahu, smála se, jen se chechtala, tu však vejde princ a za ním skáče dvanáct běloušů. Bába jen zaskřípala svými černými tesáky, ale co dělat, koně byli pohromadě, dala mu vybrat a křičela, aby už byl pryč. Princ pohleděl na koně, spatřil toho třetího, jak věší hlavu, skočil na něho a kůň s ním vzletl, letěl jako paprsek, mžikem dorazil do chaloupky Moudré Báby.

Moudrá Bába už na prince čekala, zdáli volala:

»Synáčku, pospěš, Bílý král se už strojí k svatbě.« Princ se ani nezastavil, letěl k skleněnému zámku, nevěsta čekala v bílých šatech, v hranostajovém plášti, Bílý král vyváděl koně ze stáje. Princ uchytil princeznu a letěl s ní zpět. Bílý král skočil na koně, ale kůň smutně zahrabal kopytem, zařehotal:

»Tentokrát je zle — svého bratra nedohoním.«

Bílý král mu zaťal ostruhy do boků, šlehl jej bičem a už letěli. Vraníkovi kapala krev z boků, když se blížil princ, volal na bělouše:

»Počkej, už nemohu, můj pán mne ubije.«

Ale bělouš letěl dál plavným krokem, jen se ohlédl a zařičel:

»Tak ho shoď, však jsi od něho nezkusil nic dobrého.« Bílý král šlehl svého vraníka po očích, vraník se vzepjal jako prut, Bílý král sletěl, rozbil se na dř. V tu chvíli přeletěl princ chaloupku Moudré Báby, a jak letěli dál, země kvetla, kde se jí bělouš dotkl, jen se pestřila kopytníky, sasankami, petrklíči, luka se zelenala, pole se černala, skřiváci vzletli z hrud a provázeli svým zpěvem prince s princeznou do jejich říše.

DCERA MOŘSKÉHO KRÁLE.

Byl starý král, měl veliká luka, na těch lukách rostla tráva jako hedvábí, ale kdosi mu na tu trávu chodil. Král dával ta luka hlídat, ale nadarmo, ráno bývala luka rozválená, tráva popasená. Stráž nevěděla o ničem, ať se bránila, jak se bránila, když uhodila půlnoc, přišla na ni dřímota, spala až do rána.

Vystřídali těch strážců, až došlo na pasáčka, co hlídal kozy. Všichni se mu smáli, když odcházel, přáli mu dobrou noc. Ale pasáček si natrhal bodláčí, podestlal si je pod hlavu, a když usínal, to bodláčí ho budilo. O půlnoci se přihnul na louku bílý hřebec a za ním stádo koby. Pasáček vzal do ruky ohlávku, schoval se do trávy, když hřebec přiběhl až k němu, hodil mu ohlávku na hlavu a tak ho chytil. Kobyly odběhly, pasáček si přivedl ráno hřebce do královské stáje, ohlásil, že luka jsou netknutá. Král pasáčka pochválil, dal ho do konírny ke koním, ale ti ostatní pacholci mu to záviděli.

Jednou pasáček hřebelcoval svého hřebce a nad ním si vlaštovky stavěly ve stáji hnízdo. Samička přinesla v zobáčku zlatý vlas, chtěla ho zaplést do hnízda, ale sameček ji klovl, až jí vlas upadl na zem. Pasáček zdvihl ten vlas a hned se od něho rozsvítilo jako ve dne. Pacholci běželi ke králi žalovat, že si ten pasák ve stáji čímisi svítí,

aby od toho neshořela celá stáj. Král zavolal pasáčka, ale sotva uviděl zlatý vlas, pravil:

»Toto je vlas dcery mořského krále. Hned pro ni pojeděš a když ji nepřivedeš, budeš o krk kratší.«

Pasáček se zaříkal, že o té princezně neví, ale král mu nevěřil. Pasáček šel sedlat svého hřebečka, stýskal si, co ho čeká, ale hřebeček obrátil hlavu a pravil:

»Jene, nic se neboj, však já dobře vím, kde je zámek mořského krále, já tě tam zavezu.«

Tak se dali na cestu, jak jedou lesem, slyší Jan zučet včely, vidí medvěda, jak se sápe do dutého buku, hledá med. Zahnal medvěd a včely radostně zučely kolem něho, jako by mu děkovaly. Když vyjel na polní cestu, vidí hořet šípek, pod šípkem běhají mravenci jako bez rozumu, bojí se o své mraveniště. Jan usekl šípek, udupal oheň a mravenci se radostně hemžili kolem něho, jako by mu děkovali. Konečně přijeli k moři, tam na břehu ležela ryba, vynesl ji příliv, nemohla už zpátky do vody. Jan zdvihl rybu, hodil ji do moře a ryba vymrškla z vody hlavičku, radostně jí kývala, jako by mu děkovala. Potom hřebeček skočil s Janem do moře a ploval s ním, až doploval k zlatému zámku. V tom zámku bydlil mořský král se svými dvanácti dcerami. Když mu Jan pověděl, proč přijel, mořský král pravil:

»Když mou zlatovlasou dcerku mezi jejími sestrami najdeš, odvezeš si ji domů; ale když jí nenajdeš, živ neodejdeš.« Jan si pomyslnil, že to bude lehká věc: šel k princeznám na zahradu, jenže všechny měly vlasy zavázané v bílých šátcích. Jan neviděl, která z nich má zlaté vlasy. Bylo mu úzko, ale tu mu zabzučela u hlavy včelička:

»Nic se neboj, však já dobře vím, že ta zlatovláška vybírala ráno med z našeho úlu, sednu si jí na rty.«

Rozlétna se k princeznám, jak učítla med, letěla té princezně na ústa. Princezna včelku odehnala, ale Jan vykřikl;

»Tato je zlatovláska!« Vzal ji za ruku, vysadil ji na koně a už jeli, mořského krále nedbali. Princezna se nebránila. Jan se jí líbil, ale když dojeli, přivítal ji starý král, chtěl strojit svatbu. Princezna se polekala, pravila, že se dřív nevdá, dokud nebude mít svou šňůru perel na krk. Král hned poslal Jana pro perly, hrozil mu, když jich nepřinese, že bude o krk kratší.

Hřebeček donesl Jana až k mořskému králi, ale když Jan žádal šňůru perel, král pravil:

»Princezna jednou přetrhla šňůru v zahradě, perly se jí rozspaly do trávy. Když je všechny sebereš, tak si je odvezeš; když ne, živ nevyjdeš.«

Jan šel do zahrady hledat, ale v travě nebylo po perlách ani památky. Viděl jenom mravenečky, jak se lopotí, tahají své pupy. Ale nebyly to pupy, byly to perly, snesli mu jich hromádku. Jan jim pěkně poděkoval, vzal perly, ale když odchází, slyší takový křik: ten chromý mraveneček, co mu oheň připálil nožičky, belhal se ještě s jednou perlou. Mořský král se zamračil, ale co dělat, musil Jana propustit. Jan usedl na hřebečka, dojel domů s perlami.

Princezna se usmála na Jana modrýma očima, ale pravila: »Dřív se nevdám, dokud nebudu mít svou zlatou jehlici do vlasů.«

Král poručil Janovi, aby honem jel pro tu jehlici, už se nemohl dočkat svatby, hrozil mu, když ji nepřinese, že bude o krk kratší. Jan se obrátil a zas jeli, až dojeli k mořskému králi. Mořský král se rozhněval, pravil:

»Zlatá jehlice spadla mé dceři do moře. Když ji najdeš, ještě tenkrát vyvázneš, když nenajdeš, živ nevyjdeš.« Jan chodil smutný po břehu, ale tu vystrčila ryba hlavu z vody, pravila mu:

»Vítej, Jene, proč jsi tak smutný?«

Jan jí pověděl, že hledá v moři princeznu zlatou jehlici a ryba se pohroužila, svolala všechny mořské tvory, kázala jim hledat jehlici. Všichni přišli, ale o jehlici nevěděli. Ryba si je prohlížela, ptala se: »A kde je starý Fousek?« Tu plave Fousek, omlouvá se,

že špatně plove, cosi se mu kdysi zapíchlo do ocasu — vlekl na ocace zlatou jehlici. Ryba mu ji vytáhla, donesla ji Janovi a Jan pospíchal pryč, aby se mořský král nerozmyslil.

Když dojel domů, princezna Janovi poděkovala, ale pravila:

»Dřív na svatbu nepojeď, dokud mne nepovezou moje mořské kobylinky.«

Král poručil Janovi, jet pro mořské kobylinky. Jan nevěděl, kde je hledat, ale hřebeček jej těšil, ujížděl s ním na mořský břeh. Tam si Jan sedl ke skále pod keř, hřebec vběhl do vody, řičel a se všech stran se sbíhaly mořské kobylinky jako bílé vlnky, vyběhly za hřebcem na břeh. Jan vyskočil na hřebce a už jen letěli domů.

Když dojeli, princezna už nevěděla, co by si vymyslíla, ale žádala, ať se král napije kobyliho mléka, aby omládl. Král se bál, poručil Janovi, ať to zkusí za něho. Podojili kobyliku, hřebec dýchal na mléko až vychladlo, Jan se napil, byl krásný jako princ. Král chtěl omládnout, hned si poručil nadojit mléka, ale jak se napil, vyvrátil se a umřel. Princezna si vzala svého Jana a dala ho vyhlásit za krále.

SPÍCÍ ZÁMEK.

Byl kdysi král, měl tři syny, k stáru mu slábl zrak, až oslepl, žádný doktor mu nedovedl poradit. Až jednou přišel slepý stařeček, povídal:

»Kdyby se našel, kdo by do spícího zámku došel, přinesl nám živé vody, oba bychom prohlédli.«

Král si nechal stařečka na zámku a poslal nejstaršího syna, aby jel hledat spící zámek. Syn si vzal na cestu mnoho peněz, jezdil světem, dobře se měl, rád se veselil, až dojel na jedno rozcestí, tam stál kámen a na tom kamenu byl vytesán nápis:

»Kdo v levo jede, toho radost svede,
kdo v pravo jede, smrti neujede.«

Princ se dal hned v levo za radostí, jel, až dojel ke krásné hospodě, veselé dívky vyběhly jej přivítat, zavedly koně do stáje, šly s princem do světnice. Tam hráli, tančili, zpívali, princ hrál, až všechno prohrál, peníze, koně, šaty, nakonec hrál o sebe a když prohrál, musil tam poklízet koním ve stáji.

Starý král čekal dlouho, ale když se syn nevracel, poslal toho prostředního, aby ho jel hledat, přinesl živou vodu ze spícího zámku. Princ jel do světa, také se rád veselil, všude se zdržel, až konečně dojel na to rozcestí, přečetl nápis a dal se do leva za ra-

dostí. Jenže se mu vedlo právě tak, jako jeho staršímu bratrovi. Dívky ho vítaly, tančily mu, zpívaly, potom hrál a když všecko prohrál, nakonec i sebe, musil tam s bratrem poklízet ve stáji.

Když se starý král nemohl dočkat svých synů, pravil mu ten nejmladší, že pojede hledat bratry, přinést živou vodu. Otec ho nechtěl pustit, že je poslední svého rodu, ale Jan nedal jinak, osedlal si koně a vyjel, aby pomohl otci. Nezdržel se nikde, jel rovně cestou, až dojel k tomu nápisu. Když nápis přečetl, pomyslí si: »Ať jedu kam jedu, smrti jednou přece neujedu. A na radost bude dost času, až najdu živou vodu.«

Dal se tou pravou cestou, jel dlouho, až přijel k jednomu vrchu, pod tím vrchem bydlil v chaloupce starý poustevník. Jan ho pozdravil, ptal se ho na spící zámek. Poustevník mu povídal:

»Spící zámek dobře znám, stojí tady na vrchu, ale dostat se tam je těžko. Cestu hlídají dva železní obři, s těžkými palicemi, po stránkách číhají křídlatí draci, u brány se plazí jedovatí hadi a v bráně stojí zlý medvěd. Ti všichni nezamhouří oka celou noc a celý den, jen v poledne usnou na hodinu. Když tam o polednách pojedeš, nikoho si nevšímeš, nikdo ti neublíží, vše spí s otevřenýma očima. Ale v zámku ať se nezdržíš, ať uvidíš, co uvidíš; proběhni skrz pokoje až na dvůr, tam stojí uprostřed zlatá mísa a z té mísy tryská živá voda, v tom trysku tančí skleněná koule. Chytni tu kouli a pospíchej zpátky; jak se zdržíš, zámek se probudí, ty potvory tě roztrhají.«

Princ děkoval poustevníkovi, počkal až slunce stálo nejvýš na obloze a rozjel se do kopce. U cesty seděli železní obři, hleděli na něho, ale neviděli. Draci, hadi, medvěd, všechno to spalo jako mrtvé, i ta hora jako by zívala, chrápala ze sna. Princ projel branou, skočil s koně a běžel do zámku. V pokojích spali ptáci v klecích, psíci po polštářích, opičky seděly na stoličkách, ani se nehýbaly, jak šel mimo ně. V posledním pokoji stálo lůžko a na tom lůžku ležela dívka, krásná nad všechno pomyslení. Princ vyběhl na dvůr, tam prýštil vysoký trysk vody ze zlaté mísy a v tom trysku skákala

skleněná koule, jen se leskla v horkém slunci. Princ čekal až sjela dolů, chytil ji a běžel zpět. Ale když vešel do pokoje k princezně, bylo mu stydno, vkrást se do zámku jako zloděj, napsal na bílý stolek u princeznina lože, že tam přišel princ z té a té říše, vzal si živé vody ve skleněné kouli pro svého slepého otce. A když to dopsal, chytil princeznu do náručí a políbil ji na rty. Ale hodina už mījela, sotva usedl na koně, hora rachotila, potvory se zbouzely. Princ se rozletěl s vrchu dolů, ujel hadům i drakům, projel mezi obry, div že ho jeden neudeřil palicí, dostal se šťastně až k tomu poustevníkovi.

Poustevník už ho čekal, trásl se strachy, co se mu stalo a když mu princ všechno pověděl, pravil:

»Nedobře jsi činil, že ses zpozdl, hrál jsi o život. Ale žes princeznu políbil, tím jsi ji vysvobodil. Teď jeď honem domů, nikde se nezdržuj a lidského masa nekupuj.«

Jan se s ním rozloučil, rozjel se domů, ale když dojel k tomu kamenu, byl by rád věděl, jaká je ta radost, dal se do leva. Když dojel do hospody, dívky jej vítaly, snášely mu jídlo a pití, ale Jan se šel podívat nejprve po svém koni, a tu viděl své bratry, jak zametají stáj. Šel do světnice a pravil, že si nepřeje nic, jen se vyspat, ale dal jim všechny své peníze, aby mu propustily ty dva sluhy v stáji. Dívky se mu smály, bratry propustily. Jan jim vypověděl, jak pořídil, řekl jim, že jsou svobodni, aby s ním na druhý den jeli domů. Bratři mu děkovali, ale když usnul, vzali mu skleněnou kouli a odjeli sami domů. Jan zůstal ráno bez koně, bez peněz, šel pěšky smuten domů, až konečně přišel do vinic u svého rodného města.

Tam se zastavil u starého vinaře, ptal se ho, co je v městě nového. Vinař mu dal chleba a vína, vyprávěl, že se vrátili dva starší princevé ze světa, přinesli živé vody ze spícího zámku, uzdravili krále i slepého stařečka, ale ten nejmladší syn prý se zvrhl, zůstal ve světě, hýří ve vykřičené hospodě tak, že se král rozzlobil, přikázal, kdo ho najde, ať ho zabije.

Jan poznal, že jeho bratři na něho u otce nasadili, tak se neprojevil, prosil toho vinaře, aby si ho tam nechal na práci. Vinař si ho nechal, Jan okopával vinici, vázal révy a myslel na spící princeznu.

Tu se proneslo krajem, že se blíží nepřítel. Veliké vojsko se přivalilo k městu, položilo se ve vinicích, vedla je krásná princezna. Poslala králi poselství, ať jí pošle toho, kdo jí ukradl skleněnou kouli, sic rozboří město. Král se bál, na vojnu neměl ani pomyšlení, poslal tedy k princezně oba syny. Princi se nastrojili, jen zářili hedvábím a zlatem, jeli na krásných koních, oba se v duchu těšili, že si je princezna vyvolí za muže. Princezna seděla ve stanu na polštářích, princové usedli, uctivě se poklonili, ptali se, co princezna poroučí. Ale princezna se rozlítla, hned je kázala zavřít, poslala znovu ke králi, jak jí nepošle toho, kdo byl u ní v zámku, že rozboří město. A smutně si vzdychla: »Ach ten, co byl v zámku u mne, ten byl statečnější.«

Tu ten stařeček poradil králi, aby dal vyhlásit, kdo se odváží jet k princezně, šťastně vyvázne, bude prvním po něm v říši. Sotva to vyhlásili, přišel špinavý dělník z vinice, hlásil se, že pojede k princezně. Král se děsil, že princezna se rozhněvá, rozboří město, ale dělník vysedl na koně a hnal se rovnou do princeznina stanu. Dojel, seskočil, chytil princeznu do náručí, políbil ji na rty. Jak ji políbil, princezna ho poznala, volala:

»Vítej, Jene, tys můj vysvoboditel.«

Tak se král přesvědčil, kdo je pravý vítěz, vyhnal své dva starší syny, a Jan si vzal princeznu, podědil království.

“MILAN A VELENKA.”

MILAN A VELENKA.

Byli král a královna, měli syna Milana. Maminka mu vybrala pěknou nevěstu, ale Milanovi se do svatby nechtělo, řekl, že chce napřed jet do světa, poznat, jak lidé žijí. Tak ho rodiče vypravili, jezdil dlouho po skvělých dvorech, bohatých zámcích, všude ho vítali slavně, strojili hostiny, turnaje, jezdili s ním na hon, krásné dívky ho vábily.

Ale Milanovi se to všechno zmrzelo, jel pořád dál, až dojel do neznámé cizí země. Přešel širé stepi pod horkým, modrým nebem, neviděl než stáda koní, až dojel konečně k podivnému hrádku. Věže měly zlaté a barevné bání, ve velikých zahradách s kamennými ploty stály nízké domky s rovnými střechami, kolem dokola se táhly lány kukuřice, tabáková pole a zahrady vinné révy.

Když Milan dojel až ke hrádku, vyběhlo na něho hejno žlutých psů, hubených, zlých, div mu nesplašili koně. Milan se jim bránil, tu slyšel hvizd, až ho píchl v uších, psi utekli a na dvůr vyšel Samojed, pán toho hrádku. Měl kolem hlavy ovázaný zelený šátek, oči na koso, nos rozplácly, nohy ohnuté jak turecké šavle a byl celý hnědý, jako očazený. Zasmál se na prince, až mu zasvítily bílé tesáky, zablýskl očima a volal:

»Vítej, poutníče, jestli pak víš, co tě u nás čeká?«

Princ Milan mu pověděl, že neví. Samojed ho dovedl do světnice,

posadil ho na zem na polštář, sedl si mu naproti, nohy křížem a povídal:

»Kdo sem k nám přijede cizí, každého zabijeme, protože je vyzvědač. Ale žes tak mladý, je mi tě líto, uložím ti tři práce: když je vykonáš, budeš svobodný; když nevykonáš, pak tě utratím.«

Potom ten Samojed zatleskal a nízkými dveřmi vešla dívka, Milan také dívky neviděl. Měla copy, rudé jako měď, pleť průsvitnou jako jabloňový květ a když zdvihla dlouhé řasy, svítily jí v černých očích zelené ohníčky. Přinesla na tácu žluté víno, sladké cukroví a když pojedli, popili, zavřel Samojed Milana do komory, kde byl jen koberec místo lůžka.

Na druhý den ráno vyšli spolu na procházku zahradami, až na skalní stráž, kde zem suchem praskala. Nad strání stály borovice, horkem se jim loupala kůra, s větví kapala smola, jak do nich žehlo slunce. Tam se Samojed zastavil, rozhlédl se po tom holém úbočí, pravil:

»Tady by byla pěkná vinice, chyba, že tu není vody. Do rána najdeš pramen, rozvedeš vodu po strání, aby tu pěkně rostla réva. Když toho nesvedeš, budeš zítra viset za žebro na háku pod zlatou bání.« S tím tam nechal Milana samotného. Milan si sedl pod borovici, dal hlavu do dlaní a vzdychl:

»Kde já, ubohý, tady naberu vody v té suché poušti!«

Tak tam seděl až do poledne, horko se jen jen slévalo, žízní div nezašel. Po poledni viděl jak dole ze zahrad vychází dívka, nese na hlavě džbán, v ruce misku, jen tančí po skalách, až jí chřestí zlaté kroužky na nahých kotnících. Když přiběhla k němu, podala mu mísu, v té míse byly pečené ještěrky, smažené žáby a vaření hadi. Dívka dala džbán s hlavy a dívala se lesklýma očima, jak bude princ jíst. Milan zahodil mísu a dívka se smála, vyňala ze západří datle a fíky, sedla si k němu, nabízela mu jíst a pravila:

»Maminka říkala, že tam u vás jste zlí lidé, jíte jen ještěrky, žáby a hady, však jsem si myslila, že se mýlí.« Milan jedl, ptal se dívky, jak se jmenuje a když slyšel, že Velenka, řekl jí:

»Velenko, tvůj otec chce, abych tady našel pramen vody, sic mne pověsí zítra na hák pod zlatou bání.«

Velenka se zasmála, že to je lehká věc. Upila ze džbánu, dala Milanovi napít, co zbylo, vylévala zvolna do suché půdy. Kam padly kapky, vytryskly z prachu bublavé pramínky, sbíhaly stružkami po úbočí a horká žíznivá země pila čistou vodu, měkla, vlhla, černala, bobtnala jako žírné pole.

Milan zatím vyprávěl Velence o svém zámku, o své zemi a Velenka poslouchala, položila rusou hlavu na jeho rameno. Ale když ji chtěl Milan obejmout, vyskočila, sběhla a zmizela v zahradách, Milan marně bloudil, hledal ji až do večera. Večer ho Samojed zas dovedl do jeho komůrky, ráno s ním vyšel na stráň a když viděl celé úbočí svažené vodou, pramínky rozběhlé po zemi jako stříbrná síť, zaklel a blýskal kosýma očima. Pak řekl Milanovi:

»Dobře se vyznáš, jen teď ať tady vysázíš vinici, aby do rána dozrála.«

S tím ho tam nechal, ale Milan na vinici ani nepomyslel, jen čekal, kdy přijde Velenka. O polednách přiběhla, přinesla mu datle a fíky, mandle ve skořápkách a černé rozinky. Milan se jen na ni díval, zapomínal jíst, Velenka se k němu přitulila, vyprávěla, jak u nich lidé žijí, jaký je tatínek mocný vládce, má stáda koní a nesčetně černého lidu. Nakonec se ptala, co tatínek po něm žádá a když Milan vzdychl, že má vysázet vinici, jen se usmála. Sňala s hlavy vínek z vinné větévky, zasadila ji do země a z větévky vypučely hned šlahouny, plazily se mezi hrudami, zachytávaly se kořínky, rozrůstaly listím, zelenaly, šířily se dál a dál, ve chvíli byla stráň plná révových keříků, jako by prostřel zeleným kobercem a na keřích pučely mezi listím hrozníčky květů, zrály v bobulky, průsvitněly, nalévaly se žlutým vínem, až vyrostly v těžké, masité hrozny. Milan radostí vyskočil, objal Velenku, ale než ji mohl políbit, Velenka seběhla, zmizela v zahradách, marně ji běžel hledat. Když šel spát, nemyslel než na Velenku. Ale na druhý den Samojed zas ho vyvedl

na stráň, skřípal zuby, když uviděl to zelené moře, plné zlatých hroznů, a poručil mu, do rána nalisovat z hroznů starého vína. Milan slíbil, ale žádal, až vykoná i tu třetí práci, aby mu dal Samojed svou dceru Velenku za ženu. Samojed se mu smál a řekl:

»Jen lisuj, uvidíme, co bude zítra.«

Milan čekal dlouho na svou Velenku, ale nešla, až večer přišla zvolna, měla slzy v lesklých očích, nechtěla říci, proč plakala, jen se ptala, co mu otec uložil. Když uslyšela, že má lisovat víno, vykřikla jako sokol, na vinici se vyrojilo hejno černých chlapíků, hrozny mizely, jako by je odvlál vítr, vozíky jezdily, z lisů se prýštilo, v kádích to šumělo, mladé víno vonělo, kypělo v sudech. Velenka šla tiše s Milanem hustým houštím vinných kmenů, pak se zastavila, objala jej bílýma rukama, políbila jej na červené rty. Milan jí prosil, aby zítra byla jeho ženou, povídal jí, co řekl otci. Velenka jen vzdychla:

»Jak je mi líto tvé mladé hlavy.«

Pak ho vzala za ruku, vedla ho do hrádku do kuchyně. Tam hořel na očazeném ohništi oheň, nad ohněm visel kotel, v kotli se vařila zelená šťáva. Velenka vzala píst, míchala tou šťávou, až se vařila klokotem, pak pravila:

»Vidíš, můj milý, tenhle jed ti chystá tatínek zítra na zasnuby. Až ho vypiješ, budeš samý vřed, ztratíš rozum a pak tě nechají jíst se psy, válet se pod schody mezi žebráky.«

Milan prosil Velenku, aby ho schovala v kuchyni do kádě, že v noci spolu ujedou. Velenka jej schovala, ale musil jí přísáhnout, že na ni nikdy nezapomene, nepolíbí své matky, dokud ona nebude jeho ženou. Milan slíbil a tak čekali spolu, až starý Samojed usne. Slyšeli ho, jak přechází po světnici, jí, chrčí, vypravuje ženě o tom cizím zmetkovi, jak na něj nalíčil. Chvillemi volal ze světnice:

»Velenko! Mícháš?«

A Velenka odpovídala:

»Míchám, míchám, po mém milém vzdychám.«

Konečně šel Samojed se ženou spat, slyšeli je chrápat. Milan vyšel tiše, osedlal koně, Velenka poručila koštěti zametat kuchyni, pístu míchat v kotli, přiložila na oheň, vyšla na dvůr, a tak spolu odjeli, jen letěli stepí.

Samojed spal tvrdě až do rána, ale vzbudil se časně a hned volal:

»Velenko! Mícháš?«

Koště mu odpovídalo:

»Míchám, míchám, prachem sotva dýchám.«

Samojed byl rád, že může ještě chvíli si pospat, potom zvolal znova:

»Velenko! Mícháš?«

Píst mu odpovídal:

»Míchám, míchám, jedem sotva dýchám.«

Samojed přemýšlel, nemá-li Velence pomoci, ale ještě si chvíli poležel, pak zavolal znovu. Oheň zatím dohasínal, koště ustalo, píst se zastavil, tak nikdo neodpovídal. Samojed vstal, vyšel do kuchyně, ale Velenky nebylo. Když nenašel ani Milana, zaklel, až řičel, skočil na koně, chytil svou palici a vylétl na step, žlutí psi mu hledali stopu.

Ale Milan s Velenkou jeli celou noc, byli už dávno z jeho moci. Když dojeli až k princovu zámku, nechal Milan Velenku pod vrbou u studánky, řekl, že pojede napřed, oznámit mamince, že si veze nevěstu, přinést jí šaty, jak se sluší na princeznu. Velenka slezla s koně, řekla jen:

»Pamatuj, co jsi slíbil,« a sedla si u studánky. Sotva Milan přijel na zámek, vyběhla mu maminka naproti, vzala ho do náručí a políbila. V tu chvíli Milan zapomněl na svou Velenku, na zámku na něj čekala jeho nevěsta, hned strojili svatbu, odešli po hostině na zahradu se povесelit. Když se nejvíc veselili, přišel služebník, že tam venku stojí cikánka, chce panstvo pobavit. Princ ji kázal vyhnat, ale jeho nevěsta byla zvědavá, nikdy cikánů neviděla, žádala, aby ji přivedli.

Přišla dívka, krásná jako letní noc, nesla na hlavě měděný džbán, rudé vlasy měla opleteny kolem hlavy, a v černých očích jí hořely

zelené ohníčky. Poklonila se všemu panstvu sedla do trávy, vylila ze džbánu vodu na zem a ze země vytryskl vysoký pramen. Princ si cikánky nevšímal, hleděl jen na svou nevěstu, ale jak vytryskl pramen, obrátil hlavu. Cikánka sňala s kadeří vínek z révy, zasadila šlahoun do země a ve chvílce vyrostla u pramene réva, nasadila listy, květy, vyžrála v zlaté hrozny. Princ, jak spatřil révu, vstal, mnul si rukou čelo.

Dívka utrhla hrozen, vymačkala ho do džbánu, míchala větévkou a zpívala:

»Míchám, míchám, žalem sotva dýchám.«

Princ k ní seběhl, dívka mu podala džbán a sotva se napil, chytil ji do náručí, nesl si ji na rukou k trůnu a řekl všem:

»To je moje pravá nevěsta.«

HONZA V ZAKLETÉM ZÁMKU.

Nad malou vsí stál na kopci pustý zámek, nikdo v něm nebydlil, říkali, že tam straší zakletý duch, každého v noci roztrhá. Přes příkop vedl k bráně most, na tom mostě stála socha svatého Jana, na podstavci té sochy svítila v noci lucerna. Stará Prášilka z chalupy pod mostem tu lucernu každý večer rozsvěcovala, ale sama se dál neodvážila.

Jednou přišel do té vsi na noc Honza. Pršelo, jen se lilo, ale Honza, jak zvěděl, že je na kopci pustý zámek, hned se hnal nahoru, těšil se, že se vyspí v zámku líp než v chalupě na seně. Prášilka ho potkala, když se vracela z mostu, volala na něho, aby tam nechodil, že bude nešťastný, ale Honza, jako když neslyší, rovnou přes most do brány. Na dvoře voněla stará lípa, vítr v ní šustil, kolem bylo ticho jako v hrobě.

Honza vyšel po schodech, otevřel vysoké, bílé dveře a vešel do tmavého pokoje. Křísł ocilkou, zapálil sloupek a uviděl krásu, o jaké se mu nesnilo. Na zemi ležel koberec, kvetl všemi květy, po stěnách visely čalouny, na těch čalounech rostly stromy bez větví, v listí seděli zelení, žlutí, modří, červení ptáci s křivými zobáky. Honzovi se zdálo, že po něm otáčejí chocholaté hlavy, dívají se na něj černýma očima, leskly se jim jako korálky. U špičatého okna stála široká postel s nebesy, nastlaná hedvábnými peřinami, všude bylo

plno krásného nábytku, skříně, stolky, židle, všechno ze samého zlata a hedvábí.

Honza byl rád, že je v suchu; mnoho se nerozhlížel, shodil mokré šaty, vzal si z prádelníku bílé prádlo, vlezl do postele a usnul na prachových polštářích jako dudek. Nevěděl, jak dlouho spal, až se probudil. Kolem bylo tma, hodiny na věži odbíjely půlnoc a na chodbě kdosi harašil jako když hází nádobím.

Honzu domrzelo, že ho ruší ze spaní, vyskočil z postele a běžel na chodbu. Na chodbě stál duch v bílých hábech, v ruce lucernu, před ním ležela na zemi motyka a lopata. Honza se hned obořil na ducha:

»Co se tady cásáš, nedáš dobrým lidem spát?«

Duch zachrastil lucernou a poručil Honzovi hrobovým hlasem:

»Vezmi tu motyku a lopatu, jdi přede mnou!«

Honza se dopálil:

»Co pak jsem tvůj otrok? Když potřebuješ, nes si to sám a jdi si kam chceš, ale mně dej pokoj.«

Duch neřekl nic, vzal motyku a lopatu, šel po schodech dolů.

Honza byl zvědavý, co ten duch chce dělat, šel za ním. Duch šel pomalu dolů, až přišli do široké síně pod zámek, tam byla v podlaze padací dvířka. Duch se obrátil a zas poručil Honzovi:

»Zdvihni ta dvířka!«

Honza se ušklíbl:

»Leda blázen! Jen si otvírej sám. Kdo ví, co tam je.«

Duch zdvihl dvířka, a pod těmi dvířky vedly točité schůdky hluboko pod zem; duch sestupoval po těch schůdkách a Honza za ním. Přišli do hlubokých sklepů, bloudili pod tmavými klenbami, netopýři se vzbudili světlem, létali kolem tlustých pilířů. Tak šli, duch pořád po předku, až došli nízkými dveřmi do toho nejzadnějšího sklepa, tam ležela u dvířek hromádka bílých kostí a v podlaze na prostředním kamenu byl vytesaný kříž.

Duch postavil lucernu na zem, podával Honzovi motyku, poručil mu hrozným hlasem:

»Vylom tady ten kámen!«

Honza uskočil, schoval ruce za záda a volal:

»Jen si kopej sám! Já nic nezakopal, proč bych vykopával?« Duch vylomil kámen, vyhazoval motykou hlínu, až vykopal měděnou truhlu, poručil Honzovi mírně:

»Zdvihni tu truhlu a otevři ji!«

Ale Honza, že ne:

»Co bych ji zdvihal, však není moje.«

Duch zdvihl truhlu, otevřel klenuté víko a z truhly padaly na všechny strany dukáty, jen se svítily. Duch pravil Honzovi:

»Vezmi co chceš, co uneseš bude tvoje.«

Honza se podíval na dukáty, vrtěl hlavou a povídal: »Bůh ví jaké to jsou peníze, co je mi po nich, nejsem toho lačný. Jen se s nimi potěš, půjdu opět spát, je tu zima.«

Nechal tam ducha stát a pospíchal nahoru. Byl rád, že je zas v teplých peřinách. Ale sotva usnul, zdálo se mu, že ho kdosi budí. Otevřel oči, do pokoje svítil měsíc a na pelesti seděl duch, všecek průsvitný, povídal mu tichým hlasem:

»Milý Honzo, pěkně ti děkuji, že ses tak dobře držel. Co jich tu bylo před tebou, každý se mne bál, poslouchal mě jako beránek, a když uviděl dukáty, vrhl se po nich jako divý. Jen ty jsi na mé poručení nedbal, na peníze ses neulakomil a za to se ti odměním.

Já býval pánem toho zámku, byl jsem krutý na čeládku, každému jsem jen poroučel, každého trestal. A peníze, to byla moje jediná radost. Co jsem na svých poddaných vydřel, na obci vysoudil, sirotkům zadržel, to jsem schráněl do té truhly ve sklepe. A v půlnoci, když celý zámek spal, chodil jsem tam dolů, těšit se svými dukáty. Ale jednou dvířka nade mnou zapadla, nemohl jsem je otevřít, zůstal jsem tam pod zemí.

Když jsem se nevracel, čeládka si pomyslila, že jsem odjel, každý si vzal, co se mu hodilo. Ale když mne slyšeli pod zemí křičet, volat, vzdychat, mysleli, že v zámku straší, všichni se rozběhli, nikdo si ne-

troufal tu zůstat. Tak jsem tam u svých peněz seděl, až jsem umřel hladu, ale ani po smrti jsem neměl pokoje. Každou noc ve dvanáct hodin musil jsem jako za živa sejít dolů, počítat své peníze až do jedné hodiny. Když někdo přišel do zámku přespat, budil jsem ho a poroučel, aby za mne tu práci vykonal. Žádný se mi nevzpříčil a já musil tak dlouho bloudit, dokud se nenajde, kdo by se mi postavil, nebyl chtivý peněz jako já. Za to, žeš mne konečně vysvobodil, vezmi si všechno to zlato, rozděl na tři díly: jeden díl dej chudákům, co jsem je okradl, ten druhý díl dej obci, s kterou jsem se křivě soudil, a ten třetí díl si nech, abys měl z čeho žít jako pán tohoto zámku. Jen tě prosím, pochovej tam ve sklepe mé kosti, abych došel pokoje.«

Jak ten duch mluvil, byl pořád světlejší, pořád průsvitnější a jak bila na věži jedna hodina, ztratil se jako stín v měsíčním světle.

Honza byl ospalý, sotva udržel oči otevřené, ani nečekal, až duch domluvil, usnul jako dřevo, teprv ráno ho probudilo slunéčko, svítilo mu do tváře. Vyskočil, mnul si oči, nevěděl, zda se mu to všechno nezdálo. Až když si vzpomněl na ten poklad, pomyslí si: půjdeš se přece jenom podívat, co ten divný sen znamená. Zabalil se do hedvábného županu a šel hledat ta padací dvířka. Sešel dolů, dlouho bloudil, až konečně našel dvířka, byla již všechna rezavá. Kopl do nich, dvířka se rozpadla.

Rozsvítil si sloupek, lezl po točitých schůdkách do sklepa, svítil si do všech koutů až našel vrátka a za nimi, opravdu: tu je hromádka kostí a tam uprostřed je kámen s křížem, leží u něho lopata a motyka. Postavil sloupek na zem, vylomil motykou kámen, vyhazoval hlínu, až zakopl o cosi kovového, našel rezavou truhlu. Jak se jí dotkl, víko se rozsypalo a uvnitř se blýstly dukáty.

Měl co dělat, než je všechny vynosil v čepici do světnice.

Potom zahrabal do té díry tu hromádku kostí, zasadil kámen s křížem na své místo a šel nahoru dělit peníze.

Sotva je rozdělil, slyší venku křik, dupot, do pokoje se nahrnulo

plno lidí. Stará Pospíšilka vzbouřila celou ves, že jeden chasník šel do zámku na noc, jistěže ho ten zakletý duch roztrhal.

Honza je přivítal všechny vesele, hned je spočítal, začal jim dělit peníze. Ale fojt, jak viděl dukáty, obořil se na Honzu, že mu to nepatří, že je zloděj. Honza se dopálil, sáhl do kapsy pro křivák, ale vytáhl ze županu cedulku. Písař uchytl tu cedulku, četl a hned se Honzovi hluboko poklonil, oznámil všem, že je na té cedulce zápis starého pána, dává svůj zámek tomu, kdo tu cedulku přinese.

Tak se stal Honza pánem celého toho kraje, podělil všechny spravedlivě a všem se pod ním dobře dařilo, měli všeho dost, ještě jim vybývalo.

„Člbrousku,

přístroj se !!

A. 2.
1902

UBROUSKU, PŘISTROJ SE!

Byl chudý ovčák, pásal celé léto se svým psem Budíkem, živil se jen černým chlebem, tvrdým sýrem a nosil staré šaty po svém hospodáři. Dlouho byl spokojen, pískával svým ovečkám na píšťalku, hovořil s Budíkem, řezal si čerpáky, měchačky, bičičště, ale po čase se mu to zmrzelo, pomyslel si, co je lidí na světě, mají plné kapsy peněz, dobře jedí, dobře pijí, při muzice tancují, a proč já sám mám být živ jako žebrák, celý čas nevidět lidské tváře.

Vyřezal si z jalovce pěknou hůl, zavázal si do uzlíčku chleba, svěřil ovce Budíkovi a dal se na cestu do lesa, kde bydlil stařeček, živil se tam jen houbami a kořínky. Ovčák pozdravil stařečka, požaloval mu na svou bídu a prosil ho, aby mu poradil, jak jít do světa, vydělat hodně peněz, aby se měl dobře jako páni.

Stařeček ho pohladil po hlavě a pravil:

»Milý Honzíku, svět je veliký a peníze neleží na cestě. Ale já ti poradím, budeš mít hned peněz dost. Vyber si ze stáda beránka s černou hlavou, poruč mu: „Beránku, oklep se!“ a s beránka budou padat dukáty.«

Honzík poděkoval stařečkovi a běžel zpátky. Sotva ho stádo uvidělo, černohlavý beránek mu běžel naproti. Honzík na něj zavolal: »Beránku, oklep se!«. Beránek se oklepal a z vlny mu padaly

dukáty. Honzík si zavýskl a že byla neděle, hnal se honem s beránkem do hospody, zaříkal se, že se už k stádu nevrátí, bude pánem.

V hospodě byla muzika, všichni tancovali, jedli, hodovali, hostinský vyháněl otrhaného Honzíka, aby se tam s tím beránkem necásal, pánům nezavazoval. Ale Honzík se nedal, křikl: »Beránku, oklep se!«, a s beránka se koulely po podlaze dukáty. Muzikanti přestali hrát, páni přestali tancovat, všichni se vrhli na dukáty, dali se do rvačky, ale Honzík se jen smál, poručil si pečení, víno, hostil celou hospodu, dukáty jen litaly, hospodský nestačil nosit, klaněl se Honzíkovi až k zemi. Když měl Honzík dost, zavedl ho hospodský do pěkného pokoje, uložil ho do prachových peřin a slíbil, že mu beránka dobře ohlídá.

Když se Honzík na druhý den probudil, nevěděl, kde je, pak si vzpomněl na beránka, honem se oblekl, vešel do šenkovny, poručil si dobrou snídani. Hospodský mu přivedl beránka, ale když přinesl snídani, chtěl peníze. Honzík se rozlobil, že mu nevěří, křikl na beránka: »Beránku, oklep se!«. Ale beránek stál jako zařezaný, jen obracel po Honzíkovi černou hlavičku. Honzík křičel znovu: »Beránku, oklep se!«, ale beránek nic, jen zabečel, chtěl žrát. Hospodský se osopil na Honzíka, ať tak nekřičí, a když nemá čím platit, ať nejí, snídani mu nedal. Honzík se vymlouval, že mu beránek nechce dát peníze, ale hospodský se mu vysmál, co prý se mu to zdálo, aby s beránka padaly dukáty.

Tak Honzík šel smutně s beránkem na pastvu k ovcím, celý týden zas pásł svoje stálo, jedl suchý chléb a tvrdý sýr, až v neděli si zašel k stařečkovi postěžovat. Stařeček se smál:

»Milý Honzíku, je vidět, že s penězi neumíš. Ale víš co, já ti poradím. Až budeš chtít jíst, polož svůj uzlík před sebe a poruč mu: „Ubrousku, přistroj se!“ Uvidíš, co se stane.«

Honzík poděkoval stařečkovi, šel zpátky, ale cestou se nemohl dočkat, položil uzlík na pařez, poručil: »Ubrousku, přistroj se!«. Uzlík se rozvázal a na něm jako na ubrousku stála mísa s pečenou

husou, buchta jako dort a dvě láhve vína. Honzík hodil čepici na zem, sedl k pařezu a pustil se do jídla. To bylo cosi jiného než v hospodě! Když už nemohl, svázal uzlík, šel do hospody, cestou si povídal: »Počkejte, však já vám ukážu, kdo je pán.« Sotva přišel k muzice, všichni se mu smáli, že to je ten otrhánek, co rozhazuje dukáty a nemá čím platit. Hospodský se na něho obořil, ale Honzík sedl za stůl, položil uzlík před sebe a poručil: »Ubrousku, přístroj se!«. Uzlík se rozvinul a na něm samé pečeně, koláče, víno, byl toho plný stůl. Hospodský vyvaloval oči na vrch hlavy, ale nikdo na něj nedbal, všichni se dali do jídla, velebili Honzíka, jedli, pili, až se hory zelenaly. Hospodský seděl v koutku, ani nemukal, a když měl Honzík dost, zavedl ho zas do pokoje, uložil na postel a slíbil, že mu ten uzlík dobře ohlídá.

Když se Honzík vyspal, byl už bílý den, dole v šenkovně poklízela hospodská, hospodský klímal na lavici, byl po včerejšku nevyspalý, mrzutý. Honzík požádal o uzlík, kázal mu: »Ubrousku, prostři se!«. Ale uzlík ležel, ani se nehýbal. Hospodský se ptal Honzíka, co chce k snídani, ale když Honzík nedbal, jen poroučel svému uzlíku, hospodský ho vyhnal, co tam hledá, když nechce dát utratit.

Tak Honzík se zase vrátil smutný na pastvu, celý týden myslel jen na beránka, na uzlík, co se to stalo, že on neumí být pánem. V neděli si došel k stařečkovi postěžovat, stařeček se už na něj domrzl a pravil:

»Honzo, tobě není pomoci. Ale víš co, až se ti čeho zase zachce, řekni své holi „Holiřež!“. A až budeš mít dost, řekni jí „Holidost!“, uvidíš, co bude dělat.«

Honzík byl zvědavý, co se stane, sotva byl v lese, křikl: »Holiřež!«. Hůl mu vyskočila z ruky, řezala ho po zádech, hnala ho lesem, sotva popadal dechu; zavolal »Holidost!«, a hůl hned mu zas vklouzla do ruky. Tu se Honzíkovi rázem rozsvítilo v hlavě, poznal, jak to s ním stařeček myslel. Namířil zas rovnou do hospody, přišel, když byli hosté právě v nejlepším, hospodský nosil pečeně,

vína, muzikanti hráli, páry tančily. Sotva se tam okázal, hospodský se na něj utrl, co tam hledá. Ale Honzík ho prosil, aby ho tam nechal sedět v koutku, že mu přinesl darem pěknou hůl, jalovcovou, sám ji vyřezával. Hospodskému se hůl líbila, Honzíka tam nechal. Honzík mu dal hůl, ale povídá:

»Jen prosím vás neříkejte té holi „Holiřež!“, to nemá ráda.«

Všichni se smáli, hospodský vzal hůl a pravil:

»Jsi ty mi jeden! Co pak se může stát? No tak: Holiřež!«. Jen to řekl, hůl vyskočila a už ho hnala šenkovnou, po dvoře, po silnici, tančila mu po zádech. Hospodský svolával všechny svaté, křičel na Honzíka ať mu pomůže, ale Honzík jako kámen, že ne, dokud mu nevrátí beránka s uzlíkem, co mu vyměnil. Hospodská běžela do komory, přivedla beránka, přinesla uzlík. Pak teprv Honzík poradil hospodskému, aby řekl: »Holidost!«, nečekal, vrátil se k svým ovečkám, měl se dobře jako pán až do smrti.

OBSAH:

I.

Tátoš	9
Zvířátka a Petrovští	17
Jan	25
Lidojed	33
O věrném koníkovi	39
Hastrman	49

II.

U Jedubaby	61
Dcera mořského krále	69
Spící zámek	75
Milan a Velenka	81
Honza v zakletém zámku	89
Ubrousku, přístroj se!	97

POSELSTVÍ
KNIHOVNA PRO MLÁDEŽ

Řada A (Z domova)

Řídí
Jaroslav Paur

12. kniha

Václav Říha-Tille:

ALŠOVY POHÁDKY

Kresby mistra *Mik. Alše*. Titulní stránku *druhé* části knihy přizpůsobil

Jiří Jelínek

Tuto svou 411. knihu vydalo *Dědictví Komenského* v Praze na podzim roku 1941. — Vytiskla ji Česko-moravská nakladatelská a tiskařská spol. s r. o.

v Praze